

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

**КВАЛІФІКАЦІЙНА
РОБОТА МАГІСТРА**

на тему: **«МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА ВАТИКАНУ НА
СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ АРЕНІ»**

Виконала:

студентка 2-го курсу, групи УВ–61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

ОПП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Гаркава Марія Максимівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Файер Олена Анатоліївна,

к. ю. н., доцент кафедри міжнародних відносин

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

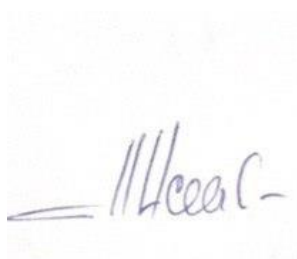

Рецензент:

Ісаєв Арсен Миколайович,

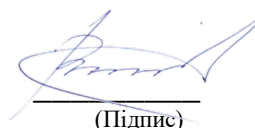
к. ю. н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

ХАРКІВ – 2025 р.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

(Підпис)

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Наталія ВІННИКОВА
(ім'я, прізвище)

«_2_» червня 2025 року
(зі змінами від 11.09.2025; 06.10.2025)

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну роботу магістра

Гаркавої Марії Максимівни
(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема роботи «Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені»
керівник роботи Файєр Олена Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по університету від «02» червня 2025 року № 4001-5/1325
зі змінами від «11» вересня 2025 року № 4001-5/3077, зі змінами від «6» жовтня
2025 року № 4001-5/3657.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 21 листопада 2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

- Визначити сутність, значення і місце, яке займає міжнародна політика Ватикану в сучасній системі міжнародних відносин, з акцентом на її історичні передумови та концептуальні засади.
- Виявити ключові принципи, інструменти та напрями реалізації зовнішньої політики Ватикану на сучасній світовій арені.
- Розкрити вплив міжнародної політики Ватикану на глобальні процеси й на зовнішньополітичні інтереси України, включаючи аспекти війни,

міжнародної підтримки та релігійної дипломатії.

- Визначити актуальні виклики та проблемні аспекти у функціонуванні міжнародної політики Святого Престолу, зокрема в контексті зміни Папи Римського у 2025 році.
- Обґрунтувати напрями оптимізації та підвищення ефективності міжнародної діяльності Ватикану

4. План роботи:

№ з/п	Назви етапів роботи	Строк виконання етапів
1	Вибір здобувачем теми КРМ і подання заяви на кафедру; затвердження теми та призначення наукового керівника; складання та затвердження індивідуального завдання на виконання КРМ	19.05.2025-30.06.2025
2	Підготовка вступу і розділу 1 КРМ	01.09.2025-30.09.2025
3	Підготовка розділу 2 КРМ	01.10.2025-15.10.2025
4	Підготовка розділу 3 КРМ	16.10.2025-31.10.2025
5	Підготовка висновків і переліку використаних джерел	03.11.2025-14.11.2025
6	Подання студентом завершеної КРМ науковому керівнику для перевірки та оформлення відгуку, перевірка КРМ на відсутність запозичень	17.11.2025-21.11.2025
7	Попередній розгляд КРМ на комісії від кафедри	24.11.2025-28.11.2025
8	Прийняття кафедрою рішення про допуск роботи до захисту в ЕК, оформлення та зовнішнє рецензування	01.12.2025-05.12.2025
9	Захист КРМ в ЕК і присвоєння випускникам кваліфікації	08.12.2025-24.12.2025

1. Дата видачі завдання 2 червня 2025 року (зі змінами від 11.09.2025; 06.10.2025).

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Марія ГАРКАВА

(ім'я, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Олена ФАЙЄР

(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВАТИКАНУ	10
1.1. Сутність та специфіка міжнародної політики Ватикану як феномена сучасних міжнародних відносин	10
1.2. Концептуальні підходи та наукові інтерпретації міжнародної діяльності Святого Престолу	14
1.3. Принципи, інструменти та механізми реалізації міжнародної політики Ватикану: теоретичний аналіз	19
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВАТИКАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НА СВІТОВІЙ АРЕНІ	26
2.1. Еволюція зовнішньополітичної активності Ватикану у XXI столітті ..	26
2.2. Практичні механізми реалізації міжнародної політики Ватикану: дипломатичні, гуманітарні та медіаційні інструменти.....	32
2.3. Участь Ватикану у врегулюванні сучасних міжнародних криз та конфліктів	39
2.4. Міжнародна політика Ватикану в системі глобального врядування: пріоритети, напрями та виклики	45
Висновок до розділу 2	50
РОЗДІЛ III ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВАТИКАНУ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НА СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ АРЕНІ	53
3.1. Діагностика основних проблем і викликів у реалізації міжнародної політики Ватикану.....	53
3.2. Оптимізація механізмів міжнародної політики Ватикану: пропозиції щодо вдосконалення дипломатичних, гуманітарних та медіаційних інструментів	58

3.3. Пріоритетні напрями розвитку міжнародної політики Ватикану в умовах глобальної невизначеності	63
Висновок до розділу 3	68
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Історично Ватикан відіграє роль впливового морально-етичного та дипломатичного гравця, який через свої гуманітарні й миротворчі ініціативи сприяє формуванню позицій міжнародної спільноти. У контексті війни в Україні його погляди на питання територіальної цілісності, гуманітарної допомоги й підтримки цивільного населення набувають особливого значення. Це здатне зміцнити міжнародну солідарність з Україною, посилити підтримку з боку католицьких держав і сприяти співпраці з міжнародними організаціями. Крім того, присутність католицьких громад в Україні, таких як греко-католицька й римо-католицька, підкреслює важливість дослідження зовнішньополітичних підходів Ватикану для розвитку міжконфесійного діалогу, гуманітарних ініціатив та підвищення міжнародного іміджу України.

Актуальність вивчення міжнародної політики Святого Престолу зумовлена зростанням ваги нетрадиційних акторів у глобальній політиці та підвищенням значущості гуманітарної, моральної і медіаційної дипломатії у вирішенні сучасних криз. Ватикан є унікальним суб'єктом, який поєднує духовний авторитет, політичну силу та багатий дипломатичний досвід. Завдяки цьому він відіграє важливу роль у вирішенні конфліктів, розробці глобальних норм і зміцненні міжнародного діалогу. У XXI столітті загострення геополітичної напруженості, криза традиційних механізмів безпеки, міграційні виклики, війни та гуманітарні катастрофи створюють потребу у нових формах морального та політико-дипломатичного лідерства. У цьому контексті діяльність Ватикану набуває особливої ваги, адже Святий Престол пропонує альтернативні моделі врегулювання, сприяє посередництву та просуває універсальні етичні стандарти.

Також, особлива актуальність теми зумовлена зміною Папи Римського у 2025 році, що потенційно може спричинити перегляд ключових пріоритетів міжнародної політики Святого Престолу та впровадження нових підходів до дипломатії, гуманітарних ініціатив і міжрелігійного діалогу. Дослідження сучасної політики Ватикану напередодні цієї події дозволяє зафіксувати основні принципи та інструменти зовнішньої діяльності, оцінити їхню ефективність та

створити основу для подальшого порівняльного аналізу після обрання нового Папи. Таким чином, проведені дослідження не лише сприятиме глибшому розумінню міжнародних процесів Ватикану, але й матиме практичне значення для українських державних інституцій, релігійних організацій та міжнародних гуманітарних структур у контексті активного міжнародного співробітництва та підтримки України на світовій арені.

Рівень дослідженості міжнародної політики Святого Престолу в контексті сучасної глобальної арени засвідчує наявність ґрунтовних, але водночас неоднорідних і фрагментарних підходів у науковій літературі. Іноземні автори, серед яких Antonio Spadaro [25], François Mabile [41], А. М. Piwko [23], значною мірою концентруються на символічному, комунікаційному та пастирсько-моральному аспектах дипломатії понтифікату Франциска. Їхні праці представляють важливі концептуальні тлумачення феноменів, таких як «дипломатія милосердя», публічна дипломатія чи стратегічна риторика Апостольського Престолу. Водночас ці дослідження меншою мірою заглиблюються в аналіз внутрішніх механізмів ухвалення рішень, інституційної архітектури або практичних аспектів реалізації зовнішньополітичних стратегій Ватикану.

Україномовні дослідження, зокрема роботи авторки Катерини Зарембо [6], здебільшого обмежуються аналізом окремих прикладів, як-от реакція Святого Престолу на військовий конфлікт в Україні. Попри їхню цінність для розуміння конкретних кейсів, такі дослідження не охоплюють більш системного вивчення структурних, інституційних чи порівняльних вимірів дипломатичної активності Ватикану. Загалом академічний дискурс тяжіє до висвітлення публічних жестів, миротворчої риторики та морально-етичних сигналів з боку понтифіка, тоді як аспекти взаємодії між Папою і Римською Курією, практичного функціонування нунціатур, механізмів багатосторонніх переговорів чи специфіки укладення міжнародних угод залишаються недостатньо проаналізованими. [21]

Це обумовлює необхідність більш глибоких досліджень для подолання існуючих прогалин та формування комплексного підходу до розуміння

зовнішньої політики Апостольського Престолу поза її символічним контекстом. Залишається відкритим питання щодо того, як «дипломатія милосердя» впроваджується інституційно, якою є ефективність трансформації символічних жестів у реальні політичні рішення та яким чином внутрішня динаміка у Ватикані впливає на міжнародну активність держави-церкви. Потреба в регіональних дослідженнях та кейс-аналізі у взаємодії Святого Престолу з країнами Центрально-Східної Європи, зокрема Україною, є особливою актуальною з огляду на обмеженість академічного висвітлення цього напрямку.

Нові дослідницькі напрацювання мають потенціал вирішити зазначені проблеми через поєднання аналізу дипломатичної практики, офіційних документів та інституційної архітектури Ватикану. Такий підхід сприятиме глибшому осмисленню й оцінці ефективності міжнародної політики Святого Престолу в умовах змінної глобальної політики та внутрішніх процесів. Наукове розширення цього напрямку може стати важливим внеском у розвиток сучасного уявлення про роль і функції Ватикану на світовій арені.

Метою магістерської роботи є визначення ключових аспектів та механізмів міжнародної політики Ватикану, розкриття особливостей її впливу на сучасну світову арену.

У процесі дослідження вирішувалися такі **завдання**:

1. Визначити сутність, значення і місце, яке займає міжнародна політика Ватикану в сучасній системі міжнародних відносин, з акцентом на її історичні передумови та концептуальні засади.

2. Виявити ключові принципи, інструменти та напрями реалізації зовнішньої політики Ватикану на сучасній світовій арені.

3. Розкрити вплив міжнародної політики Ватикану на глобальні процеси й на зовнішньополітичні інтереси України, включаючи аспекти війни, міжнародної підтримки та релігійної дипломатії.

4. Визначити актуальні виклики та проблемні аспекти у функціонуванні міжнародної політики Святого Престолу, зокрема в контексті зміни Папи Римського у 2025 році.

5. Обґрунтувати напрями оптимізації та підвищення ефективності міжнародної діяльності Ватикану

Об'єктом дослідження є міжнародна політика Ватикану як специфічне явище у системі сучасних міжнародних відносин.

В ролі **предмету** дослідження виступають основні напрями діяльності Святого Престолу на світовій арені та їх вплив на міжнародні процеси.

Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань було застосовано комплексний підхід, що поєднує різноманітні **дослідницькі методи** і спрямований на проведення багатовимірного та всебічного аналізу міжнародної політики Ватикану. Зокрема, застосування ретроспективного методу дозволило реконструювати історичну еволюцію зовнішньополітичної діяльності Святого Престолу, окреслити її концептуальні засади, а також простежити трансформацію дипломатичних практик Ватикану в період від початку XXI століття до сучасності.

Порівняльний метод використано для аналізу різних підходів до реалізації дипломатії Ватикану в окремих регіонах світу та для зіставлення зовнішньополітичних механізмів Святого Престолу з інструментами інших держав і міжнародних акторів.

Метод аналізу документів забезпечив можливість системного опрацювання офіційних текстів. Його застосування надало можливість визначити ключові принципи, інструменти та дискурсивні стратегії у формуванні міжнародної політики Ватикану.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 80 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки, з яких основного тексту – 73 сторінки

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВАТИКАНУ

1.1. Сутність та специфіка міжнародної політики Ватикану як феномена сучасних міжнародних відносин

Святий Престол представляє собою юридичну та інституційну організацію, що уособлює вищу владу Католицької Церкви, до складу якої входять Папа Римський і центральні структури Римської курії. Він є окремою міжнародною одиницею, яку часто ставлять на ряду саме з Державою-Містом Ватикан, але це недоцільно, адже Святий Престол історично є незалежним і окремим суб'єктом міжнародного права. Святий Престол має власну правосуб'єктність, характеризується дипломатичною дієздатністю та зберігає свою історичну безперервність. У сфері міжнародних відносин і права цей суб'єкт вважається «*sui generis*», що підкреслює його унікальний статус, заснований на духовному суверенітеті та моральному авторитеті, а не на територіальній чи примусовій владі. [77]

В системі міжнародних відносин Святий Престол займає унікальне становище одночасно обіймаючи позиції, як релігійного авторитету, так і морального та суверенного суб'єкту міжнародного права. Його міжнародна політика представляє собою багатовимірне явище, що виходить за межі традиційних та установлених категорій дипломатії, в свою чергу поєднавши духовне лідерство, інструменти м'якої сили, надання гуманітарної допомоги та структуровану інституційну дипломатичну систему.

В контексті глобальних викликів, а саме збройних конфліктів, порушень прав людей та необхідності морального лідерства на міжнародній арені у XXI столітті роль Ватикану істотно зросла. У зв'язку з цим вивчення та аналіз його міжнародної політики набуває академічної цінності та вимагає багатовимірного концептуального підходу, який поєднує політологію, теорію міжнародних

відносин та релігієзнавство. [73]

Засади міжнародної політики Ватикану головним чином ґрунтується та постають на пріоритеті миру, людської гідності та діалогу, які виступають ключовими нормативними принципами, що керують діяльністю Святого Престолу. Як наголошує італійський вчений Антоніо Спадаро, сучасна дипломатія Ватикану продовжує спиратися на спадщину католицького соціального вчення, зокрема на принципи солідарності та загального спільного блага, які забезпечують нормативну основу для прийняття рішень. [52] Українська науковці аналогічно стверджують, що Святий Престол не прагне геополітичного домінування, а натомість прагне формувати глобальний порядок денний за допомогою морального переконання та гуманітарних ініціатив. Таке етичне та нормативне підґрунтя відрізняє дипломатію Ватикану зовнішньої політики більшості суверенних держав, яка побудована переважно на прагматичних інтересах.

Однією з ключових ознак сучасної дипломатії Ватикану є приналежність до застосування ненасильницьких механізмів впливу. Відсутність у Ватикані традиційних інструментів, задіяних у сфері міжнародних відносин, наприклад військових або примусових, сприяє використанню та запровадженню м'якої сили. Вибір такої стратегії обумовлений на моральному авторитеті, встановленому міжрелігійному діалозі та розвиненій дипломатичній мережі. Встановлено, що на завершення 2024 року Святий Престол підтримує дипломатичні відносини з понад 180 державами, що ставить Ватикан на високі позиції разом з основними світовими гравцями, як Сполучені Штати Америки чи Європейський Союз. Ця розгалужена мережа дозволяє Святому Престолу виступати неформальним посередником у глобальних та регіональних конфліктах, одночасно слугуючи моральним голосом міжнародної спільноти. [65]

Специфіка міжнародної політики Ватикану виражається через його роль посередника, як міжнародного гравця, та прибічника миру, зокрема в конфліктах, що стосуються релігійних, культурних або гуманітарних сфер.

Визначною подією в історії Ватикану стало його посередництво під час кризи між Сполученими Штатами Америки та Кубою у 2013-2015 роках, що врешті-решт призвело до поновлення дипломатичних відносин у 2015 році. [13] Займаючи позицію посередника, Ватикан сприяв встановленню діалогу, забезпечив нейтральну платформу для діалогу, а також вплинув на рішення щодо обміну ув'язненими. Переговори відбувалися в Канаді, однак окрім представників Ватикану, ніхто з іноземних держав не брав участі в переговорах. Вагомий внеском у вирішенні кризи був моральний авторитет та особистість Папи Франциска. Хоча ця подія відбулася ще до 2020-х років, її безпрецедентність продовжують аналізувати в контексті сучасної ватиканської дипломатії, як показано в сучасних роботах Томаса Різа, який підкреслює, що методи, що використовуються в цьому посередництві, залишаються характерними для підходу Святого Престолу й сьогодні.

Особливого значення для українського суспільства та світу ватиканська дипломатія здобула при посередництві у контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну. З моменту ескалації агресії рф у 2022 році Святий Престол активно прагне взяти на себе роль посередника, сконцентрувавшись на питаннях – гуманітарних коридорів, обміні полоненими та мирних переговорах. Українські науковці наголошують, що дипломатія Ватикану в українському контексті відображає як її сильні сторони – моральний авторитет, здатність спілкуватися з усіма сторонами та глобальну видимість – так і її обмеження, такі як схильність Святого Престолу підтримувати діалог навіть з агресивними гравцями та його обережна риторика щодо росії. Ці амбівалентні аспекти підсилюють потребу в науковому аналізі дипломатичних стратегій Ватикану в конфліктних середовищах. [64]

Важливим аспектом міжнародної політики Ватикану є його діяльність в сфері глобальної адвокації прав людини, підтримки мігрантів, боротьбі з наслідками глобальної зміни клімату та сприяння міжнародному розвитку. З моменту публікації «Laudato si' та Fratelli tutti» Ватикан активно розвиває нормативні рамки для екологічної справедливості, глобальної стійкості та

етичної глобалізації. Недавні дослідження інтерпретують ці документи як доктринальні джерела, що лежать в основі моделі моральної зовнішньої політики, яка позиціонує Ватикан як нормативного новатора в рамках глобального управління. [16]

Дипломатична діяльність Ватикану охоплює і сферу міжрелігійного діалогу. Міжрелігійний діалог, що ініційований Ватиканом постає як системна діяльність Святого Престолу, яка спрямована на співпрацю, відкритість, мирне співіснування між Католицькою Церквою та іншими світовими релігіями. Основою є вчення другого Ватиканського собору (1964 – 1965), зокрема декларація «*Nostra Aetate*», яка першою публічно й офіційно визнала духовну цінність інших світових релігійних традицій. [60]

Прикладом прояву міжрелігійного діалогу є зустріч 16 січня 2025 року Папи Франциска з мусульманською спільнотою Бекташі. В ході переговорів були озвучені заклики «відмовитися від насильства та розбрату», прийти до «взаємної поваги, дружби та співпраці» заради спільної мети. Папа Римський зробив акцент на тому, що спільні дії можуть стати «майданчиком для примирення» не тільки в межах Албанії, а й на глобальному рівні. [20] Такі дії з боку Ватикану спрямовані на міжнародну стабільність, спряють створенню платформ для врегулювання конфліктів та вирішення глобальних криз, а також підсилюють роль Ватикану як медіатора в розрізі глобальної політики.

Інституційна структура Ватикану є ще однією особливістю унікальної ватиканської дипломатії: Державний секретаріат, Папські ради, Дикастерія сприяння цілісному розвитку людини та дипломатичний корпус апостольських нунційів утворюють виняткову систему, яка поєднує релігійну владу із сучасними дипломатичними механізмами. За словами української науковниці Катерини Зарембо, ця система дозволяє Святому Престолу діяти як гібридний актор, здатний вирішувати глобальні проблеми на перетині політичного, релігійного та гуманітарного вимірів. [6]

Втім, деякі аспекти міжнародної політики Ватикану залишаються недостатньо дослідженими. Сучасні наукові діячі виокремлюють недостатне

вивчення таких сфер:

- ролі Ватикану у контексті гібридних конфліктів та цифровій дипломатії;
- стратегій та напрямів розвитку і діяльності у Східній Європі після 2022 року;
- передбачувану трансформацію глобального порядку денного Святого Престолу в умовах змін папства та на інституціональному рівнях у 2025 році;
- внутрішніх розбіжностях щодо геополітичного нейтралітету у Католицькій Церкві в умовах глобальних криз. [20]

Ці напрацювання та недостатня вивченість таких необхідних в системі міжнародних відносин аспектів підкреслюють необхідність подальших академічних досліджень та підтверджують наукову актуальність аналізу міжнародної політики Ватикану як багатовимірного явища, що перебуває під впливом глобальних трансформацій.

1.2. Концептуальні підходи та наукові інтерпретації міжнародної діяльності Святого Престолу

Міжнародна діяльність Святого Престолу, як унікального актора міжнародної політики продовжує залишатися важливим об'єктом міждисциплінарних досліджень у розрізі політологічних наук, міжнародних відносин та релігієзнавства. На відміну від традиційних державних акторів, Святий Престол поєднує духовну владу з міжнародно-правовою суб'єктністю, утворюючи специфічну модель участі в глобальних процесах управління. Сучасні дослідники все частіше вивчають та аналізують Святий Престол не лише як духовну релігійну інституцію, а й як дипломатичного, нормативного та гуманітарного суб'єкта, дії якого значною мірою впливають на розбудову миру, посередницькі зусилля у вирішенні конфліктів та формуванні ціннісного діалогу на міжнародній арені. Отже, концептуалізація міжнародної діяльності Святого Престолу вимагає багатовимірного аналітичного підходу, що поєднує теологічні,

геополітичні та соціокультурні аспекти.

Сучасні політологічні вчення щодо міжнародні відносини розглядають Святий Престол не лише актора міжнародної політики, а передусім як суб'єкт нормативної сили. [10] Такий підхід наголошує на спроможності Святого Престолу впливати на глобальний порядок денний через духовне та моральне лідерство, символічний статус а також дипломатичну легітимність, замість зосередження тільки на матеріальних ресурсах. Святий Престол діє як «моральний підприємець», який впроваджує етичні рамки в міжнародні політичні дебати, особливо щодо прав людини, роззброєння та вирішення конфліктів. Ця інтерпретація узгоджується з аргументом про те, що дипломатія Ватикану ґрунтується на принципі загального спільного блага та функціонує як протипага домінуванню прагматичної зовнішньої політики, керованої інтересами, серед держав. Таким чином, вплив Святого Престолу значно перевищує межі його укономічних чи військових ресурсів, і тому постає необхідність аналізу діяльності крізь призму ідеологічної та нормативної сили. [10]

Інший важливий концептуальний підхід виникає з теорії релігійної м'якої сили, якої зараз здебільшого дотримуються сучасні дослідники у при вивченні сфер з релігії та дипломатії. Святий Престол має окрему форму м'якої сили, що корениться в його транснаціональних мережах, довірі серед релігійних громад та глобальній медіа-видимості. Цю позицію підтримує італійський вчений М. Фаджолі, який зазначає, що папська дипломатія поєднує класичні дипломатичні інструменти з пастирськими, символічними та комунікативними стратегіями, що дозволяє Ватикану одночасно взаємодіяти з державами, міжнародними організаціями та громадянськими суспільствами. [37] Завдяки цьому Ватикан ефективно співпрацює як з міжнародними організаціями, так і з державами. Отже, з цієї точки зору, діяльність Святого Престолу необхідно розглядати не просто, як політичне втручання у внутрішню політику, але й як складову ширшого процесу ціннісного впливу, що спрямовує увагу на встановлення етичних стандартів у системі міжнародних відносин.

Третя концептуальна рамка, яку застосовує дослідники, акцентує увагу на Святому Престолі як медіаторі та учасника миротворчих процесів. Український вчені підкреслюють, що посередництво Ватикану характеризується конфіденційністю, нейтралітетом та довгостроковою взаємодією, а не негайною політичною вигодою. Такий підхід відрізняє Святий Престол від суто світських міжнародних організацій, чиє посередництво в конфліктах часто діє під суворими політичними мандатами. Американські аналітики звертають увагу на здатність Ватикану виступати як «будівельник мостів» у конфліктах, що стосуються релігійної або ідентично-пов'язаної напруженості, як це видно з його посередницьких зусиль у Центральноафриканській Республіці, Південному Судані та зближенні Куби та Сполучених Штатів. [28]

Центральноафриканська криза, яка розпочалася у 2013 році, набула релігійного забарвлення через маніпулятивне протистояння між мусульманами та християнами. У відповідь на це Ватикан вдало активізував свою пастирську дипломатію, поєднавши публічні заяви, моральний тиск і безпосередню підтримку місцевих релігійних лідерів. Особливе значення мав візит Папи Франциска до Бангі в листопаді 2015 року. Символічним актом відкриття Святих Дверей у виснаженому війною місті, а також зустріччю з мусульманською спільнотою району. В це момент Ватикан наголосив на можливості гармонійного міжрелігійного співіснування. [33]

В свою чергу, у Південному Судані Святий Престол відіграв вирішальну роль у спробі об'єднати лідерів ворогуючих фракцій. Громадянський конфлікт між прихильниками президента Салви Кііра та його колишнього віце-президента Рієка Мачара, підживлений етнічними розбіжностями (, призвів до великої гуманітарної катастрофи. У цьому контексті Ватикан застосував двосторонню стратегію морального посередництва: підтримку регіональних зусиль та здійснення духовного тиску на політичні еліти. [45]

Зустріч 11 квітня 2019 року у Ватикані, де Папа Франциск став на коліна, щоб поцілувати ноги двом південно суданським лідерам, була винятковим дипломатичним жестом. Цей жест, що отримав широке міжнародне визнання,

послужив моральним каталізатором, нагадавши лідерам про їхню особисту відповідальність за продовження війни. [63]

У цих дослідженнях продемонстровано, що міжнародна діяльність Святого Престолу функціонує на перетині релігії, дипломатії та миротворчих зусиль, що надає їй концептуальної відмінності від традиційної державної дипломатії.

Сучасні наукові праці також приділяють значну увагу правовим та інституційним аспектам глобальної діяльності Святого Престолу. Участь Святого Престолу в міжнародних організаціях, таких як Організація Об'єднаних Націй, ОБСЄ та Рада Європи, ґрунтується на його унікальному статусі недержавного, але повністю визнаного суб'єкта міжнародного права. Отже, концептуальні підходи, зосереджені на інституційній ідентичності, розкривають Святий Престол як унікального актора, якого неможливо аналізувати через критерії традиційних категорій державності або традиційних неурядових акторів. [66]

Альтернативна група аналітичних підходів вивчає міжнародну діяльність Святого Престолу в контексті глобального управління та транснаціонального морального регулювання. Провідний світові дослідники інтерпретують глобальні зобов'язання Ватикану як складову ширшої системи транснаціонального етичного управління в таких ключових сферах, як міграція, гуманітарна допомога та зміна клімату. Ця концепція резонує з аргументацією політичного теологів, які спираються на те, що міжнародна політика Святого Престолу відображає парадигму цілісного людського розвитку, спрямовану на інтеграцію економічних, соціальних та моральних вимірів міжнародної співпраці. У межах цього концептуального бачення, дипломатія Ватикану виступає інструментом трансформації католицького соціального вчення в сталі нормативні рамки в рамках глобальних інституцій. [70]

Попри широкий спектр концептуальних напрацювань у цій сфері, дослідники зазначають про низку прогалин у наукових студіях, які обґрунтовують необхідність подальшого вивчення. Перш за все, більшість робіт фокусуються на глобальному моральному чи символічному впливі Святого

Престолу, тоді як відкритими залишаються питання, пов'язані з операційними механізмами ватиканської дипломатії, особливо в контексті регіональних конфліктів. Наукові дослідження реалізації дипломатичної стратегії Ватикану в конкретних геополітичних контекстах, таких як Східна Європа чи пострадянський регіон, наразі залишаються обмеженими. По-друге, новітня література вказує на недостатній аналіз ролі Святого Престолу в певних геополітичних умовах, наприклад у Східній Європі, включаючи російсько-українську війну. Український вчені стверджують, що дипломатична діяльність Ватикану щодо України потребує детальнішого теоретичного осмислення, насамперед щодо її моральної позиції, гуманітарних ініціатив та зусиль з миротворчості. По-третє, поточна зміна Папи Римського, яка відбулася у 2025 році, за науковими прогнозами, відкриває нову площину для досліджень через можливі трансформації зовнішньої політики Ватикану. Утім, це питання на даний момент залишається недостатньо вивченим і ґрунтується лише на прогнозах науковців. [7]

У сучасному контексті глибинний аналіз концептуальних підходів до міжнародної діяльності Святого Престолу набуває особливої важливості для розуміння як стану стабільності, так і поточної трансформації його глобальної ролі. Ватикан продовжує впливати на міжнародну арену без застосування примусових механізмів, а завдяки унікальному симбіозу нормативної влади, медіаторства, релігійної легітимності та глобальної взаємодії. Однак сучасні трансформації – геополітичні перетворення, глобальні виклики та поточні зміни в інституційному апараті Церкви – наочно демонструють необхідність перегляду концептуальних методів аналізу для визначення, як ці фактори впливають на міжнародну місію Ватикану та адаптації до нових реалій. [5]

На цьому підґрунті, міжнародну діяльність Святого Престолу слід оцінювати крізь призму взаємодії нормативних принципів, інституційних механізмів, комунікативної стратегії та миротворчих підходів. Багатогранність наукових поглядів, реалізованих через дослідження, відображає складність ролі Ватикану як унікального глобального актора, який виходить за межі традиційних

моделей міжнародної суб'єктивності. З огляду на сучасний геополітичний ландшафт та академічні прогалини, виявлені після 2020 року, подальші дослідження стають важливими для глибшого академічного розуміння еволюції ролі Ватикану та формування внеску у розвиток теоретичних рамок міжнародних відносин як дисципліни.

1.3. Принципи, інструменти та механізми реалізації міжнародної політики Ватикану: теоретичний аналіз

Ватикан займає унікальну позицію в системі сучасних міжнародних відносин, поєднуючи духовний авторитет із формальною суб'єктивністю в міжнародному праві. Його зовнішня політика вирізняється акцентом на моральних цінностях, моральному авторитеті а також використанні транснаціональних мереж, проте аж ніяк не на матеріальному примусі. Сучасні дослідники дедалі більше наголошують на тому, що міжнародний вплив Ватикану базується на специфічному наборі принципів, інструментів та механізмів, які роблять його дипломатичну діяльність унікальною у порівнянні зі світськими державами держав. Теоретичний аналіз цих засад дає краще зрозуміти те, як Святий Престол вибудовує свою глобальну присутність, сприяє врегулюванню конфліктів та формує міжнародні норми. [7]

Основоположним принципом зовнішньої політики Ватикану, є концепція універсального загального блага, що бере коріння в католицькому соціальному вченні. Дії Святого Престолу на міжнародній арені формуються через призму цілісного людського розвитку, яка надає особливого значення людській гідності, соціальній справедливості та миру. Дослідження підкреслюють глибоке філософське й теологічне підґрунтя ватиканської дипломатії, яке слугує основоположними нормами та принципами для діяльності Святого Престолу. Завдяки цьому підходу, Ватикан бере активну участь у таких питаннях, як міграція, ядерне роззброєння, гуманітарні кризи та екологічна стійкість. Також

це пояснює схильність Святого Престолу до багатосторонньої дипломатії та його тісну співпрацю з Організацією Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО та ОБСЄ. [8]

Ще одним із ключових принципів міжнародної діяльності Ватикану є моральний нейтралітет у поєднанні з позиціонуванням, заснованим на цінностях. Святий Престол займає унікальну позицію, залишаючись одночасно нейтральним у геополітичних конфліктах, але водночас твердим у відстоюванні універсальних етичних зобов'язань. У своєму дослідженні І.Лінден доводить, що така подвійність дає Ватикану можливість виступати ефективним посередником між сторонами конфлікту, особливо в ситуаціях, де релігійна ідентичність відіграє центральну роль. Наприклад, під час переговорів у Південному Судані дипломатам Ватикану вдалося об'єднати політичних лідерів за допомогою збереження та просування нейтральної позиції, в той самий час і спираючись на моральні імперативи примирення та побудови миру. [2]

Інструменти та механізми ватиканської дипломатії також спираються на концепції використання релігійної м'якої сили. демонструє, як папство застосовує символічну комунікацію, публічні промови, пастирські візити та глобальні медіа для формування міжнародного дискурсу. Він доводить, що папські енцикліки, такі як «Fratelli Tutti» та «Laudato si'», виконують роль інструментів поширення транснаціональних цінностей, формуючи обговорення питань щодо прав людини, екологічної стабільності та глобальної нерівності далеко за межами суто католицького середовища. Ці документи виступають засобами м'якої сили, пропонуючи моральні орієнтири, які знаходять відгук у глобальній аудиторії, включаючи політичних лідерів, активістів та міжнародні організації. [16]

Реляційна дипломатія та розбудова мереж виступають вагомими інструментами сучасної міжнародної взаємодії. Наукові праці італійського дослідника Антоніо Спадаро, демонструють, що Ватикан діє як «гібридний дипломатичний актор», інтегруючи традиційні дипломатичні канали та неофіційні мережі зокрема через релігійні ордени, католицькі неурядові організації та гуманітарні структури. [25] Такий підхід забезпечує Святому

Престолу оперативний доступ до інформації, сприяє тісній співпраці з місцевими спільнотами, а також гарантує присутність у регіонах, де офіційні дипломатичні зв'язки обмежені або неможливі. Наприклад, внесок Ватикану в Центральноафриканській Республіці проявляється в значній ролі католицьких місій, які брали участь у врегулюванні конфліктів задовго до того, як дипломатичні зусилля на державному рівні набули конкретного результату. [57]

Сучасні дослідження також підкреслюють значення транснаціональної адвокації та посередництва. Українські вчені довели, що стратегії Святого Престолу у кризових регіонах вирізняються конфіденційністю, довготривалим залученням і акцентом на моральному авторитеті, а не на прямому політичному впливі. Його аналіз підтверджує, що дипломати Ватикану часто працюють у тіні, спрямовуючи комунікацію, формуючи довіру та просуваючи ненасильницькі методи вирішення конфліктів. Цей механізм був застосован у зближенні між Кубою та Сполученими Штатами, посередницькому за підтримки Ватикану у 2014–2015 роках, де Святий Престол виступав як моральний гарант та посередник діалогу. [67]

Іншим ключовим інструментом ватиканської дипломатії є нормотворчість. Святий Престол активно впливає на формування міжнародних норм у таких сферах, як мир, права людини та міграція. Доведено, що Ватикан часто здійснює непропорційний вплив завдяки своїй участі в дискусіях ООН, спеціалізованих форумах та міжнародних конференціях. При цьому особлива увага приділяється використанню етичної риторики та ціннісних підходів, які поступово інтегруються в офіційні міжнародні документи. Такий підхід особливо помітний у глобальних дискусіях щодо захисту біженців, де Ватикан виступає за створення гуманітарні коридори, мережі безпечних міграційних маршрутів та просуває принцип солідарності. [79]

Водночас, вчені виділяють низку викликів та обмежень у сучасній ватиканській дипломатії. Ватикан має значну нормативну силу, його дипломатичні механізми часто залежать від постаті Папи Римського. Це створює певну вразливість у разі зміни папського керівництва. У дослідженнях

дослідженні зазначається, що Папа Франциск робив акцент саме на інформуванні, гуманітарній діяльності й соціальній справедливості. Проте початок нового понтифікату Лева XIV може змінити напрями дипломатичної діяльності та використовувати методи. З огляду на це ставиться акцент на важливості вивчення питання інституційної стабільності у зовнішньополітичних стратегіях Святого Престолу. [48]

Сучасні українські дослідження також аналізують проблеми ватиканської дипломатії через призму російсько-української війни. В сучасних дослідженнях зазначено, що спроби Ватикану зберігати нейтралітет спричинили критику з боку української сторони, оскільки вони виявили конфлікт між принципами моральної дипломатії та геополітичними реаліями. В україномовних дослідженнях доведено, що в умовах прояву очевидної агресії традиційна стратегія нейтралітету має обмежену ефективність, змушуючи Святий Престол переглядати підходи до зовнішньої політики. Такий стан речей підкреслює необхідність переосмислення ролі Ватикану як посередника в ситуативних контекстах, де моральні цінності вступають у конфлікт із потребою обережності в дипломатичних питаннях. [74]

Аналіз наукових робіт свідчить, що, незважаючи на ретельне вивчення міжнародної політики Святого Престолу в аспектах її етичних засад, м'якої сили та дипломатичних зобов'язань, залишаються невирішені питання. Зокрема, операційні механізми ватиканської дипломатії в умовах активних конфліктів, особливо у Східній Європі, досі не отримали достатньої уваги в академічній літературі. Додатково, можливий наступний етап зміни папської влади викликає нові питання щодо спадкоємності та трансформації фундаментальних принципів дипломатії, притаманних Святому Престолу. У науковому дискурсі також бракує інтегральних досліджень, які б поєднували теологічний аналіз із нормативними та геополітичними перспективами, що є необхідним для повноцінного розуміння багатовимірної взаємодії Ватикану з міжнародною спільнотою. [76]

Міжнародна політика Ватикану ґрунтується на комплексі тісно пов'язаних принципів, серед яких домінують ідея універсального спільного блага,

моральний нейтралітет і ціннісно орієнтована дипломатія. Ця політика реалізується через різноманітні інструменти, такі як м'яка сила, символічна комунікація, неформальні мережі та нормативне підприємництво. Механізми їх впровадження включають посередництво у міжнародних конфліктах, багатосторонню співпрацю та транснаціональну адвокацію. Останні наукові дослідження, що проводились після 2020 року, демонструють високий рівень складності та здатність адаптації зовнішньополітичного курсу Святого Престолу в умовах сучасних викликів. Водночас вони вказують на труднощі, що виникають у зв'язку зі зростанням геополітичних криз і внутрішньою інституційною трансформацією. Теоретичне осмислення основних принципів, інструментів і механізмів ватиканської політики підкреслює її унікальне місце у системі міжнародних відносин та висуває необхідність подальшого наукового аналізу в контексті розвитку глобальних кризових явищ та потенційної змінності керівництва Католицької Церкви. [60]

Висновки до розділу 1

Перший розділ присвячений системному викладенню теоретичних, концептуальних та операційних аспектів, що визначають унікальність міжнародної політики Ватикану на сучасній світовій арені. Розгорнута реконструкція правової та інституційної ідентичності Святого Престолу доводить його статус як унікального актора міжнародних відносин, який не вписується у традиційні параметри державності. Основою його впливу є нематеріальні чинники, такі як історична безперервність, духовна природа влади, моральна легітимність та глибоко інтегрована дипломатична мережа. Ця специфіка надає Святому Престолу можливість діяти відмінним чином від інших міжнародних організацій, утверджуючи себе і як релігійний авторитет, і як глобальний посередник або провідник етичних норм.

Міжнародна політика Ватикану демонструє багатовимірний характер,

поєднуючи традиційні дипломатичні практики із популяризацією релігійної «м'якої сили», транснаціональними адвокаційними стратегіями й активними зусиллями щодо запобігання та трансформації конфліктів. Сучасні дослідження підкреслюють, що Святий Престол не зацікавлений у просуванні геополітичного домінування. Його дії спрямовані радше на забезпечення загального блага, захист людської гідності та сприяння миру. Ці ключові принципи, закладені в соціальній доктрині Церкви та підтверджені численними документами, стають основною парадигмою для аналізу глобальних проблем: від питань міжнародної безпеки до викликів міграції чи зміни клімату.

Окремим аспектом дослідження є роль Святого Престолу як посередника в критичних ситуаціях, зокрема в умовах релігійних, політичних чи гуманітарних криз. Конкретні приклади — від посередництва між США та Кубою, допомоги у вирішенні конфлікту в Центральноафриканській Республіці до сприяння мирному процесу в Південному Судані — свідчать про здатність Ватикану виступати надійним посередником завдяки моральному нейтралітету, високій репутації на міжнародній арені та довірі серед різних акторів. Такий підхід до діалогу та миротворчості демонструє альтернативну модель політики, яка замість традиційного реалізму спирається на трансформацію відносин та створення умов для довготривалого миру.

У розділі також розглядається унікальна інституційна структура Ватикану, що об'єднує дикастерії, пастирські органи влади, дипломатичні місії та глобальну мережу церковних установ. Ця комплексна архітектура забезпечує Святому Престолу доступ до місцевих і глобальних контекстів, дозволяючи йому бути гібридним актором — водночас релігійним, політичним і гуманітарним лідером. Проте було відзначено також існування певних труднощів і викликів: складності під час урегулювання конфліктів високої інтенсивності, протиріччя між збереженням морального нейтралітету та очікуванням геополітичної участі, а також необхідність адаптації дипломатичних методів до нових глобальних трансформацій і внутрішніх змін внаслідок оновлення понтифікату.

Загалом, результати першого розділу висвітлюють міжнародну політику

Ватикану як важливий об'єкт дослідження з унікальним теоретичним значенням. Вона кидає виклик класичним концепціям міжнародних відносин і розширює розуміння міжнародної суб'єктності. Аналіз демонструє, як Святий Престол продовжує здійснювати значний вплив, незважаючи на відсутність інструментів примусу, саме завдяки своїй здатності пропонувати нормативні бачення, діяти як неупереджений посередник та формулювати глобальний проєкт, заснований на справедливості, солідарності та мирі. У цьому сенсі систематичне вивчення його принципів, інструментів та теоретичних інтерпретацій є незамінною основою для розуміння ролі Ватикану та його майбутньої еволюції в динамічному міжнародному контексті XXI століття.

РОЗДІЛ II АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВАТИКАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

2.1. Еволюція зовнішньополітичної активності Ватикану у XXI столітті

Святий Престол займає виняткове місце в системі міжнародних відносин, об'єднуючи ролі релігійного авторитета, суверенного суб'єкта міжнародного права та впливового морального актора. У XXI столітті геополітичні зміни, стрімкий розвиток цифрових технологій у дипломатії та загострення глобальних проблем суттєво вплинули на його зовнішньополітичні інструменти та підходи. Аналіз еволюції дипломатичної діяльності Ватикану вимагає одночасно історичного огляду, що вивчає тривалі тенденції й зміни, та порівняльного аналізу, який розглядає його дії у відношенні до інших релігійних і політичних гравців. Подібний підхід дає змогу побачити, як Ватикан переосмислив свою роль у світі, – від насамперед морального авторитета з самого початку століття до активного посередника в дипломатії та прихильника багатосторонньої співпраці. [51]

Перш за все була розглянута ретроспективна еволюцію Ватикану, яка постає від морального голосу до активного дипломатичного діяча. Ретроспективний аналіз дає можливість роздивитись та виокремити щонайменше три фундаментальні фази трансформації зовнішньої політики Ватикану з 2000 року: інституційна модернізація за часів Івана Павла II та Бенедикта XVI; проактивна глобальна взаємодія за часів Папи Франциска; та реконфігурація після 2020 року, сформована пандемією, війною росії проти України та екологічними надзвичайними ситуаціями. [44]

Період безперервності та модернізації охоплює 2000–2013 роки. Початок XXI століття ознаменувався активними зусиллями Святого Престолу щодо

посилення своєї міжнародно-правової ролі та активізації діалогу з глобальними інституціями. Понтифікат Івана Павла II був зосереджений на нормативній дипломатії, приділяючи окрему увагу універсальним правам людини, розбудові миру та міжконфесійному діалогу. Бенедикт XVI продовжив ці напрями, проте надав їм сильної інтелектуальної основи, представляючи Ватикан як глобального критика сучасної культури. Його позиція зосереджувалася на питаннях секуляризму, етичного релятивізму та викликів у сфері біоетики. [50]

Ватикан в цей період виступав як «моральний мультилатераліст», застосовуючи символічну владу, щоб впливати на порядок денний Організації Об'єднаних Націй і регіональних організацій. Встановлено, що дипломатичний корпус Святого Престолу вже поступово відходив від суто догматичних підходів до більш прагматичних практик, що в повному обсязі реалізувалося за понтифікату Франциска. [18]

Далі йшла Епоха Франциска: гуманітарний мультилатералізм та глобальна діяльність яка припала 2013–2020 роки. Обрання Папи Франциска стало важливим моментом в історії. Його дипломатична доктрина, яка була відома як «пастирська геополітика», наголошувала на периферіях, соціально-економічній справедливості, екологічній політиці та пріоритезації миру вище зп стратегічні інтереси. [36]

Массімо Фаджолі у своїй роботі зазначає, що Папа Франциск переосмислив роль Ватикану в глобальному управлінні, перейшовши від традиційно євроцентричного підходу до трансрегіональної моделі, з акцентом на Латинську Америку, Африку та Азію. Аналізуючи енцикліки Франциска (*Laudato Si'*, *Fratelli Tutti*), Фаджолі демонструє, як Ватикан використав екологічну проблематику як основний дипломатичний інструмент, трактуючи зміну клімату як питання етики, соціальної справедливості та безпеки. Такий підхід дозволив значно посилити вплив Святого Престолу у міжнародних перемовинах щодо управління екологічними викликами. [58]

Участь Папи Франциска в процесі посередництва щодо нормалізації відносин між Кубою та Сполученими Штатами у 2014 році стала яскравим прикладом ефективності конфіденційної дипломатії Святого Престолу. Аналіз свідчить, що жоден інший релігійний інститут чи невелика держава — ні Вселенський патріархат, ні Ліга мусульман світу, яка діє з Саудівської Аравії, ні малі монархії Перської затоки — не мають глобальних мереж довіри, які б дозволили їм виконувати подібну роль. Нейтралітет Ватикану в міжнародній політиці, підкріплений відсутністю військових і економічних амбіцій, створив ідеальні умови для успішного посередництва. [56]

Далі відбулась реконфігурація після 2020 року, для якої були характерні кризова дипломатія та цифрова експансія. Як було виявлено пандемія COVID-19 прискорила входження Ватикану в цифрову дипломатію, висунула гуманітарні проблеми на перший план та посилила необхідність глобальної співпраці. Святий Престол став одним із найголосніших захисників справедливого розподілу вакцин та глобальної солідарності у сфері охорони здоров'я, інтегрувавши охорону здоров'я у свою гуманітарну зовнішню політику. [71]

Повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році суттєво вплинуло на розвиток дипломатії Ватикану. Війна змусила Святий Престол шукати баланс між моральним осудом агресії та зусиллями щодо збереження каналів комунікації з усіма сторонами конфлікту. Це відповідає його традиційному підходу, згідно з яким діалог повинен залишатися можливим навіть із ворожими режимами. Така позиція неодноразово ставала об'єктом критики, але аналіз свідчить, що методи Ватикану у вирішенні конфліктів кардинально відрізняються від стратегій великих держав. Пріоритетом Святого Престолу завжди залишаються гуманітарні аспекти: забезпечення доступу для допомоги, обмін полоненими та захист цивільного населення. Це чітко проявляється в його діяльності, зокрема в організації евакуаційних коридорів та сприянні поверненню українських дітей. [64]

Було проведено порівняльний аналіз, і виявлено, що у співвідношенням з іншими міжнародними суб'єктами – релігійними організаціями, малими державами та міжнародними інституціями – висвітлює унікальність Ватикану в ключових аспектах. З одного боку, існує різниця між нормативною владою та політичною владою. Навіть малі держави, такі як Швейцарія, Катар чи Норвегія, беруть участь у посередницькій діяльності, спираючись переважно на економічні важелі, стратегічні інтереси та механізми забезпечення безпеки. У свою чергу, вплив Святого Престолу ґрунтується на моральному авторитеті, глобальному символічному капіталі та довірливій дипломатичній мережі, що функціонує без застосування примусу. Дипломатична легітимність Святого Престолу базується не на матеріальних ресурсах, а на його ролі охоронця універсальних етичних цінностей. Такий підхід робить його вплив більш м'яким за своєю суттю, але водночас масштабнішим та глибшим. [49]

З іншого боку, існує релігійний вплив у порівнянні з іншими релігійними організаціями. Релігійні інституції, такі як Вселенський патріархат чи Всесвітня рада церков, мають значний богословський вплив, проте позбавлені суверенного статусу. Унікальне поєднання духовного лідерства та державності дозволяє Ватикану користуватися перевагами, такими як дипломатичні імунітети, укладання двосторонніх угод (конкордатів), постійне представництво в ООН та повноправна участь у багатосторонній дипломатії. Ця гібридна природа робить Ватикан єдиним релігійним актором, повноцінно інтегрованим у глобальну дипломатичну систему. [35]

Ще однією з над-важливих особливостей Ватикану є його глобальна присутність і мережева дипломатія, що продовжує і надалі активно розвиватися. Дослідники як, М. Фаджіолі показують, що дипломатична мережа Святого Престолу, яка охоплює 183 держави, з якими Ватикан підтримує офіційні відносини, є однією з найбільших у світі, перевершуючи багато європейських країн за масштабом глобального охоплення. [58] Така структура забезпечує Ватикану унікальний доступ до локальних реалій, що дозволяє ефективно

виявляти конфлікти на ранніх стадіях, налагоджувати координацію гуманітарних дій та здійснювати звітність на рівні громади. Якщо порівнювати з Організацією Об'єднаних Націй, яка залежить від запрошення урядів і регулярного оновлення мандату, то парафії та єпархії Ватикану формують напівавтономні мережі, які продовжують функціонувати навіть у тих регіонах, де дипломатичні відносини обмежені або тимчасово припинені.

Також, не менш важливою складовою залишається унікальна взаємодія з регіонами Глобального Півдня. Дипломатичні пріоритети папи Франциска фокусуються на Африці, Латинській Америці та Азії, що відображає зміну демографічних тенденцій у глобальному католицизмі. На відміну від західних держав, які здебільшого взаємодіють із цими регіонами через призму безпеки або економіки, Ватикан робить акцент на питаннях соціальної справедливості, боротьбі з бідністю та гуманітарній підтримці. Фаджіолі у своїй праці описує, що цей підхід утвердив роль Ватикану як голосу маргіналізованих країн, зокрема у питаннях кліматичної справедливості, прощення боргів та міграційної політики. У порівнянні з традиційною діяльністю держав, адвокація Ватикану більше нагадує зусилля коаліцій громадянського суспільства. [58]

Ретроспективний та порівняльний аналіз показують, що посередництво Ватикану еволюціонувало від символічних заяв до складної дипломатичної участі. Поряд зі зближенням Куби та США, приклади включають участь у таких процесах як: мирному процесі в Південному Судані, де Папа Римський особисто приймав лідерів суперників на реколекції 2019 року, Центральноафриканській Республіці, де відбулась підтримка процесу примирення в 2016 році, також, війні в Україні зі спеціальними посланцями, які брали участь у гуманітарних переговорах. Папа Франциск запровадив модель дипломатії «польового шпиталю», поєднуючи політичне посередництво з гуманітарним втручанням. [30]

Міграція перетворилася на один із найважливіших і стабільних дипломатичних пріоритетів Ватикану. Відділ у справах мігрантів та біженців,

яким до 2021 року особисто керував Папа Франциск, займався координацією глобальних зусиль на захист мігрантів, здійснюючи вплив на політику ЄС і ООН. Ватикан виступає своєрідним мостом між державами, звідки походять мігранти, та країнами, які їх приймають, акцентуючи увагу на людській гідності замість питань безпеки. Науковці наголошують, що теологія міграції, яку розвиває Папа Франциск, уже перетворилася на окрему дипломатичну доктрину. Також, екологічна дипломатія, яка є одним із найінноваційніших напрямків зовнішньої політики Ватикану. Завдяки енциклікам та участі в самітах COP, Святий Престол формував глобальний екологічний дискурс. Інші, в свою чергу пишуть, що Ватикан є не просто моральним коментатором, а активним дипломатичним учасником в управлінні кліматом, виступаючи за рамки кліматичної справедливості, зосереджені на бідних та вразливих громадах. [1]

Еволюція зовнішньої політики Ватикану демонструє зростаючий прагматизм, глобальну залученість та інституційну адаптивність. Ретроспективний аналіз підкреслює наступність моральних принципів, але значні зміни в дипломатичних методах. Порівняльний аналіз показує, що Ватикан займає унікальний простір між державною дипломатією та моральною пропагандою. [3]

Визначаються три основні трансформаційні процеси. Перша полягає у переході від морального переконання до інституціоналізованої глобальної медіації. Друга характеризується зміною поведінки: від домінування євроцентричної дипломатії до інтеграції у діалог із державами Глобального Півдня. Третя стосується переходу від суто доктринальної дипломатії до акценту на гуманітарні та екологічні аспекти. Такі зміни дозволили Святому Престолу не лише зберегти, але й суттєво розширити свій вплив, навіть за умов відсутності традиційних засобів реалізації владних повноважень. [26]

Зовнішня політика Ватикану у XXI столітті слугує яскравим прикладом того, як невелика суверенна держава може впливати на міжнародну арену завдяки потужності морального авторитету, розгалуженим дипломатичним

зв'язкам та стратегічного використання етичного лідерства. Аналіз у ретроспективі підтверджує зростаючу складність і витонченість ватиканської дипломатії, тоді як порівняльний підхід свідчить про її унікальність як серед релігійних, так і політичних гравців. Сучасні дослідження – від аналізу геополітичних ініціатив Папи Франциска, проведеного Массімо Фаджолі, до вивчення релігійної дипломатії і робіт, що зосереджується на гуманітарних процесах після 2020 року – демонструють трансформацію Святого Престолу у динамічного міжнародного актора. Завдяки своєму унікальному поєднанню етики та прагматизму Ватикан вміло реагує на глобальні виклики. У світі, що все більше стикається з нестабільністю, ця гібридна дипломатична модель може відіграти ще важливішу роль у вирішенні міжнародних конфліктів, подоланні гуманітарних криз та вирішенні екологічних проблем. [37]

2.2. Практичні механізми реалізації міжнародної політики Ватикану: дипломатичні, гуманітарні та медіаційні інструменти

Міжнародна політика Святого Престолу реалізується через унікальне поєднання дипломатичних, гуманітарних та посередницьких інструментів, які спираються на моральні зобов'язання, а не на прямий матеріальний примус. Через відсутність жорсткої сили, такої як військовий потенціал або значні економічні ресурси, Ватикан орієнтується на інституціоналізовану дипломатію (нунціатури, конкордати, участь у багатосторонніх організаціях), розгалужені гуманітарні мережі, які діють на основі віри (Карітас, Католицькі служби допомоги, єпархіальні структури), та конфіденційні посередницькі ініціативи, засновані на довірі. З початку 2020 року сучасні дослідження висвітлюють практичне функціонування цих механізмів, їх результати та обмеження. У цьому есе зібрано ключові напрацювання дослідників і застосовано порівняльний аналіз для демонстрації того, наскільки інструменти Ватикану відрізняються від

підходів держав, міжнародних організацій або світських неурядових структур, як вони доповнюють їх або в окремих випадках конкурують. Для ілюстрації наводяться конкретні приклади, серед яких покращення відносин між Кубою та США, участь у вирішенні конфліктів в Африці та ситуація в Україні, що демонструють особливості реалізації такої політики та її результати. [53]

Практична дипломатична діяльність Ватикану базується на інституційних та правових засадах. Центральними елементами цієї структури є Державний секретаріат, апостольські нунціатури, мережа нунціїв та здатність укласти двосторонні угоди, такі як конкордати або міжнародні договори, які забезпечують основу дипломатичної інфраструктури Святого Престолу. Згідно з аналізом Массімо Фаджолі, сучасна дипломатична ефективність папства ґрунтується не стільки на примусовому впливі, скільки на його глобальній інституційній присутності та символічній значущості голосу Папи. [21] Папські документи та офіційні візити стають важливими інструментами впливу, що сприяють посиленню позицій Святого Престолу в міжнародному політичному дискурсі. Аналіз Фаджолі, зокрема його твердження про те, що енцикліки та папські візити діють як дипломатичні засоби, виявляється особливо актуальним у контексті документів «Fratelli Tutti» та «Laudato si'». Ці тексти розглядаються як пряме втручання у ключові сфери сучасної політики, зокрема кліматичні зміни, питання міграції та соціальної справедливості. Таким чином, вони пропонують моральні рамки, які беруться до уваги зовнішніми суб'єктами під час переговорів і адвокаційної діяльності на міжнародному рівні. [42]

Апостольські нунціатури виконують звичні для посольств функції, такі як представництво, звітування та переговори, але водночас доповнюють їх пастирськими та церковними завданнями, що забезпечує їм особливий доступ на місцевому рівні. Дослідники визначають Святий Престол як «гібридного дипломатичного актора», оскільки його представники поєднують релігійну владу з традиційною дипломатією. Це створює можливість для взаємодії з акторами, які не завжди довіряють світським посередникам. Завдяки цьому

гібридному статусу нунції можуть встановлювати канали зв'язку у кризових чи нестабільних країнах і зберігати там свою присутність навіть тоді, коли світські дипломатичні місії змушені згортатися. [78]

Порівнюючи Ватикан із малими державами-посередниками, наприклад, Норвегією чи Катаром, слід зауважити, що його вплив переважно базується на репутаційних та нормативних важелях, а не на економічній чи безпековій потужності. Моральний нейтралітет Ватикану може відкривати доступ до сфер, закритих для інших суб'єктів посередництва, проте водночас обмежує його здатність чинити прямий тиск. У ситуаціях, де вирішальну роль відіграють матеріальні стимули або санкції, інструменти Ватикану мають значні обмеження. Показовим прикладом є процес відновлення відносин між Кубою та Сполученими Штатами у 2014–2015 роках. У цій ситуації Святий Престол виступав як стриманий посередник і довірений арбітр, покладаючись на довіру та конфіденційність замість використання стимулів. Такий підхід кардинально відрізняється від державної човникової дипломатії й слугує свідченням унікальної ролі Ватикану в процесах міжнародного посередництва, що було належно задокументовано Фаджолі та іншими дослідниками. [66]

Гуманітарна діяльність водночас слугує втіленням католицького соціального вчення та дієвим інструментом реалізації зовнішньої політики. Гуманітарний потенціал Ватикану базується на низці структур, зокрема Папських радах і Дикастеріях, таких як Дикастерія сприяння цілісному розвитку людини; глобальних католицьких благодійних організаціях, серед яких «Caritas Internationalis» та національні осередки «Карітас»; релігійних конгрегаціях, залучених до гуманітарної сфери; а також спеціалізованих ініціативах, спрямованих на допомогу в кризових ситуаціях. [15] Доктринальні принципи католицької церкви, зокрема акцент на цілісному розвитку людини, трансформуються у системні програми адвокації та підтримки. Ці програми здатні впливати на глобальні підходи до вирішення проблем міграції та сталого розвитку. В свою чергу, папське вчення виступає як концептуальна основа для

узгодженої гуманітарної дипломатії, врегульовуючи процеси міжнародного діалогу та сприяючи виробленню спільної позиції з питань захисту прав людини, зменшення боргового тиску та забезпечення кліматичної справедливості. [39]

Якщо порівнювати зі світськими гуманітарними організаціями, такими як агентства ООН чи великі міжнародні неурядові організації, католицькі мережі відзначаються унікальним підходом, що поєднує локальну присутність (парафії, єпархіальні ініціативи) з дипломатичними можливостями. Така подвійна стратегія забезпечує не лише оперативну допомогу на місцях (логістична підтримка, забезпечення житлом), але й вплив на політичному рівні. Представники Церкви можуть безпосередньо свідчити про актуальні обставини в регіонах кризи, тоді як Святий Престол порушує ці питання на багатосторонніх дипломатичних платформах. Відповідь Ватикану на виклики, пов'язані з переміщенням осіб, зокрема міграцією через Середземне море та масовими переселеннями українців з 2022 року, є красномовною ілюстрацією такої двосторонньої діяльності. Завдяки церковним мережам здійснюється оперативна підтримка, а нормативний вплив забезпечується через офіційні заяви, звернення і дипломатичні ініціативи. Інші дослідження демонструють, що папські комунікації та пастирські візити не лише привертають увагу до гуманітарних криз, але й стимулюють мобілізацію благодійних ресурсів і політичного інтересу. Вона довела, що комунікаційні стратегії значно підсилюють ефективність церковної гуманітарної діяльності. [7]

Втім, гуманітарні механізми Ватикану мають особливості, які відрізняють їх від дій інших світських суб'єктів, насамперед їхніми нормативними орієнтирами. Гуманітарна підтримка, надана Святим Престолом, базується на принципах захисту людської гідності, забезпечення супроводу та сприяння реінтеграції, а не лише трактування її як нейтральної допомоги. Такий підхід створює важливу перевагу в процесі забезпечення доступу до постраждалих і здобуття місцевої легітимності. Водночас це нерідко стає причиною напруженості у взаємодії зі строго світськими підходами, які наголошують на

абсолютному дотриманні нейтралітету в умовах складних конфліктних обставин. [27]

Медіація Святого Престолу проявляється конфіденційністю, моральним авторитетом, терплячим вибудовуванням відносин і залученням особистих контактів, серед яких Папа Римський, кардинали й єпископи. Ватикан у своїй медіації ефективно використовує наративи та публічну дипломатію, де Папа грає роль публічного дипломата, разом із веденням інтенсивної приватної дипломатії за лаштунками. Арсено на підставі емпіричних даних довів, що папи виступають у ролі «публічних дипломатів», які через свої промови та подорожі створюють наративи, здатні сприяти створенню умов для переговорів. У свою чергу, Меллоні продемонстрував, як ті самі діячі застосовують приватні канали, такі як нунції чи спеціальні місії посланців, для ведення неафішованих перемовин. [1]

Практичні приклади демонструють активну участь Ватикану в міжнародних конфліктах, зокрема в Центральноафриканській Республіці та Південному Судані, де представники духовенства та нунції сприяли переговорам щодо припинення вогню та долучалися до локальних ініціатив примирення. Значну увагу привертає роль Святого Престолу у врегулюванні відносин між Кубою та США, а також нещодавні гуманітарні зусилля, пов'язані з війною в Україні. Українські дослідники документально підтвердили спроби Ватикану здійснювати гуманітарне посередництво в контексті України. Вони зазначають, що Святий Престол послідовно фокусує свої зусилля на забезпеченні гуманітарних коридорів, організації обміну військовополоненими та закликах до захисту цивільного населення. Відповідні дослідження демонструють, що посередництво Ватикану нерідко призводить до поступового покращення гуманітарної ситуації, навіть якщо не сприяє негайному політичному вирішенню конфлікту. Це створює цікавий контраст із державним посередництвом, яке подекуди орієнтується на стимулювання поступок за рахунок матеріальних вигод. [69]

Для порівняння, посередництво світських держав чи організацій часто базується на поєднанні важелів впливу, таких як економічні та безпекові ресурси, з громадським тиском. Сильним боком Ватикану є довіра, яку він має серед багатьох груп: релігійних лідерів, міжнародних католицьких спільнот і певних державних суб'єктів. Водночас його слабкість полягає у відсутності інструментів примусу. Також була вивчена і внутрішня напруженість у Ватикані між пастирською дипломатією, спрямованою на взаємодію з громадськістю (зосередженою в особі Папи Франциска), і традиційним правово-дипломатичним апаратом. Він дійшов висновку, що ці інституційні суперечності можуть уповільнювати або ускладнювати посередницькі ініціативи. Таке внутрішнє обмеження є специфічним для Ватикану і не завжди притаманне державним бюрократіям, які частіше покладаються на матеріальні [75]

Аналіз показує, що механізми Ватикану є найефективнішими, коли вони поєднані: дипломатичний доступ відкриває простір для гуманітарного втручання, що створює важелі впливу для посередництва та нормативної адвокації. Массімо Фаджолі на основі власних спостережень продемонстрував, що коли папське вчення (нормативний інструмент) синхронізовано з дипломатичними ініціативами (посередництво нунціатури) та оперативною благодійністю (Карітас), Святий Престол може впливати на громадську думку та політичні дебати (наприклад, щодо кліматичної справедливості та міграції). [12]

Порівняно з іншими учасниками, підхід Святого Престолу радше виступає доповнюючим, аніж замінює їхню діяльність. У тих випадках, коли, наприклад, Норвегія чи Катар можуть здійснювати посередництво для досягнення припинення вогню через залучення матеріальних стимулів, Ватикан натомість надає моральну легітимність та активізує мережі громадянського суспільства задля підтримки узгоджених рішень. Так само, тоді як Організація Об'єднаних Націй забезпечує нормативну основу та потенціал для миротворчої діяльності, Святий Престол пропонує моральний авторитет і сприяє залученню релігійних

діячів, здатних відіграти ключову роль у стабілізації місцевих процесів примирення. [72]

В свою чергу, останні наукові дослідження відзначають суттєві обмеження Ватикану в міжнародній політиці. Українські дослідники ілюструють, що нейтральна позиція Святого Престолу та прагнення до діалогу з усіма сторонами можуть сприйматися як недостатньо рішучі в умовах явної агресії, що було піддано критиці, зокрема, в Україні та інших державах після 2022 року. [55] У свою чергу, було зафіксовано вплив інституційної інерції та внутрішніх розбіжностей у межах Ватикану, які значно ускладнюють оперативність дипломатичних дій. Крім того, у контексті, де ключову роль відіграють стратегічні матеріальні стимули, дипломатичний ресурс Святого Престолу здебільшого є недостатнім для досягнення всеосяжного політичного врегулювання. [40]

Отже, доведено, що ключові практичні механізми Ватикану, такі як інституційна дипломатія (нунціатури, конкордати), гуманітарні мережі (Карітас, єпархіальні структури), специфічний стиль посередництва (конфіденційність, моральні переконання) та комунікативні засоби (енцикліки, папські візити), формують цілісну систему, адаптовану під суб'єкта, чия влада базується на нормативному впливі та взаємовідносинах. Дослідження останніх років авторства видатних вчених, як Фаджолі, Меллоні, тощо довели, що ці інструменти здатні забезпечувати гуманітарну підтримку, створювати платформи для діалогу, ініціювати нормативні дискусії та іноді сприяти досягненню політичних проривів. Порівняльний аналіз підтверджує винятковість цих механізмів: вони замінюють матеріальні важелі моральною довірою, роботою на місцях та унікальним доступом, додаючи новий вимір або компенсуючи недоліки світських посередників і міжнародних організацій. [19]

Для держав і практиків, зокрема для України, сильні сторони Ватикану мають конкретне політичне значення. Варто залучати Святий Престол на ранніх етапах гуманітарної координації, використовувати його здатність до

конфіденційного посередництва та інтегрувати церковні мережі у процеси відновлення та примирення. Водночас важливо зберігати реалістичні очікування: найефективніше Ватикан діє у співпраці з партнерами, які можуть забезпечити матеріальні ресурси, гарантії безпеки або механізми виконання угод.

2.3. Участь Ватикану у врегулюванні сучасних міжнародних криз та конфліктів

Так як Святий Престол виступає особливим учасником у міжнародних відносинах, поєднуючи функції духовного авторитету, нетериторіального суверенного суб'єкта міжнародного права та транснаціонального морального голосу. Його роль у вирішенні сучасних криз і конфліктів базується на унікальному поєднанні нормативної легітимності, глобальних мереж та дипломатичних інституційних каналів, а не на застосуванні примусу чи сили. Згідно з сучасними дослідженнями та аналізом діяльності Ватикану було виявлено, що найбільший вплив Ватикан здійснює у трьох ключових сферах: конфіденційне посередництво та сприяння вирішенню конфліктів; реалізація гуманітарних ініціатив і забезпечення захисту цивільного населення; а також формування нормативного порядку денного через етичну переоцінку криз. Зіставлення діяльності Святого Престолу зі світськими посередниками, такими як держави, Організація Об'єднаних Націй та регіональні організації, дає змогу глибше усвідомити як переваги, так і обмеження його участі у процесі вирішення конфліктів. [4]

У сучасних останніх дослідженнях постійно наголошується, що основна сила Святого Престолу в посередництві полягає в його здатності зберігати конфіденційність та підтримувати образ нейтральної сторони. Массімо Фаджолі у своєму аналізі понтифікату Папи Франциска звертає увагу на те, як моральний авторитет і особиста дипломатія понтифіка створюють можливості для відкриття каналів спілкування між протидіючими сторонами там, де іншим посередникам

важко завоювати довіру. Фаджолі ретельно висвітлює, як Папа ефективно використовує тиху дипломатію та пастирську присутність як ключові засоби впливу. [38]

Довготривалі дослідження папської публічної дипломатії, демонструють, що понтифіки виконують подвійні функції: з одного боку, вони формують публічний моральний наратив, а з іншого – їхні представники (зокрема нунції та спеціальні уповноважені) діють у більш закритих обставинах, щоб вести перемовини та сприяти реалізації дипломатичних завдань. Арсено стверджує, що папське «конструювання наративів» суттєво впливає на міжнародну арену, особливо через формування громадської думки та створення морального тиску, навіть якщо власна приватна дипломатія Ватикану зосереджується на досягненні конкретних домовленостей. Така дихотомічна стратегія – публічне проголошення моральних принципів у поєднанні з непублічною дипломатичною діяльністю – дає змогу Ватикану ефективно виконувати роль посередника в розв'язанні складних міжнародних питань, як-от зближення Куби та Сполучених Штатів чи участь у інших конфіденційних ініціативах. [67]

У порівнянні з іншими, світські посередники часто спираються на матеріальні важелі впливу, такі як санкції чи стимули, або на формальні мандати, наприклад, мандати ООН чи договірні рамки. Ватикан подібних інструментів не має, проте його духовна легітимність відкриває двері до тих учасників, які в інших випадках могли б уникати переговорів. Так, у ситуаціях на Африканському континенті (зокрема в Центральноафриканській Республіці та Південному Судані) церковні мережі і нунції створили канали для локального примирення та налагодження довіри ще до того, як ці процеси були підтримані міжнародними коаліціями. Науковці відзначають, що присутність Ватикану на місцях є унікальною перевагою для раннього втручання у конфлікти і побудови довірливих відносин. Фаджолі разом із дослідниками релігійної дипломатії вбачають у цих прикладах підтвердження того, що моральна довіра може стати

ключовим фактором успішного посередництва там, де матеріальні важелі є недоступними чи недоцільними. [80]

Гуманітарні структури Ватикану, такі, як-от «Карітас», єпархіальні мережі допомоги, Дикастерія сприяння цілісному розвитку людини, а також ініціативи, підтримані Папою, відіграють важливу роль у полегшенні страждань та формуванні політичного впливу. Дослідники, включаючи Анну Роуландс, продемонстрували, що папські звернення, зокрема «Laudato si' i Fratelli Tutti», виходять за рамки богословських концепцій, перетворюючись на скоординовану гуманітарну дипломатію. Ця дипломатія переосмислює статус переміщених осіб і біженців, представляючи їх як політичних суб'єктів, які мають право на захист. У результаті це впливає на формування міжнародних програм з питань міграції та гуманітарних коридорів. Поєднання нормативного та операційного підходів в гуманітарній діяльності Ватикану допомагає не лише пом'якшувати наслідки криз, але й створювати передумови для більш узгоджених рішень. [42]

У сучасному українському контексті наукові дослідження висвітлюють акцент Ватикану на гуманітарних коридорах, обміні полоненими та ініціативах повернення дітей як значущий практичний внесок у подолання кризових ситуацій. Аналіз меседжів та діяльності Святого Престолу з лютого 2022 року свідчить про те, що, попри критику стосовно його обережної політичної риторики, конкретна гуманітарна допомога Ватикану — зокрема логістична підтримка, захист цивільного населення та допомога переміщеним особам через церковні мережі — є реальним внеском у пом'якшення наслідків війни. Це набуває особливого значення на тлі глухого кута в політичних посередницьких зусиллях на високому рівні. Висновки досліджень також акцентують на порівняльному аспекті: на відміну від миротворчих місій ООН, які можуть забезпечити гарантії безпеки, або державного посередництва, що пропонує матеріальні поступки, гуманітарна дипломатія Ватикану зосереджується на безпосередньому зменшенні людських страждань та створенні соціальних передумов для майбутнього політичного врегулювання. [11]

Окрім здійснення прямого посередництва та надання допомоги, Святий Престол відіграє нормативну роль, формуючи аналітичні рамки, крізь які осмислюються світові кризи. На думку Фаджолі, Папа Франциск переосмислив ключові проблеми сучасності, такі як міграція, зміна клімату та соціальна відчуженість, надаючи їм статусу етичних імперативів. Таким чином, ці питання були інтегровані до дипломатичного порядку денного, що сприяло ув'язці гуманітарних викликів зі структурними рішеннями на політичному рівні. Папські наративи – включаючи публічні виступи, енцикліки та офіційні візити – формують моральні очікування, які здобувають вагомий вплив у міжнародному контексті та не можуть бути легко проігноровані політичними суб'єктами. Встановлення пріоритетів порядку денного Ватиканом стає важливим механізмом, через який він опосередковано впливає на ухвалення рішень державами та міжнародними організаціями. [14]

Нормотворчість Ватикану, порівняно з адвокацією громадянського суспільства, теж значною мірою базується на переконанні, але має суттєву перевагу завдяки унікальним інституційним каналам. До них належать постійні спостерігачі в ООН, двосторонні конкордати та глобальна єпископська мережа, які перетворюють її нормативні претензії на складову формальних дипломатичних обговорень. Це дає Святому Престолу той рівень легітимності й доступу, який зазвичай недоступний звичайним неурядовим організаціям. Дослідження свідчать, що його активна участь у роботі ООН та інших міжнародних форумах впливала на зміст і пріоритетність резолюцій і ініціатив у сферах, таких як захист біженців, екологічна справедливість і людська гідність. [61]

Нещодавні дослідження акцентують увагу як на обмеженнях Ватикану, так і на його внеску. Аналіз позиції Святого Престолу щодо війни в Україні демонструє постійну напруженість: з одного боку, його прихильність до діалогу та нейтралітету, що описується в ряді досліджень після 2020 року, іноді сприймається як двозначність жертвами конфлікту та державами, які очікують

чіткої політичної підтримки. Це розкриває розрив між моральними принципами та потребою в більш рішучих політичних діях. Павло Смицнюк разом із іншими аналітиками пояснюють, що католицьке вчення про миролюбність і дипломатична стратегія Ватикану збереження відкритих зв'язків з усіма сторонами сприяють його стриманій риториці, яку, втім, можуть критикувати в умовах явної агресії. У підсумку ці дослідження показують, що принцип нейтралітету Ватикану може виступати як перевагою для посередництва, так і перешкодою в ситуаціях, де потрібні тверді політичні позиції. [7]

Внутрішня динаміка інституцій також відіграє важливу роль. Наприклад, виникає і напруженість у Ватикані між пастирськими підходами, зосередженими на інформаційно-просвітницькій діяльності, та більш формалізованою дипломатичною практикою Державного секретаріату. Такі суперечності можуть уповільнювати реалізацію ініціатив або породжувати неоднозначні сигнали для громадськості, що зменшує ефективність діяльності Святого Престолу в умовах швидкоплинних криз. Як свідчать порівняльні дослідження, на відміну від централізованих державних бюрократій зі скоординованими інструментами зовнішньої політики, гібридна інституційна структура Ватикану може ускладнювати оперативність і узгодженість дій. [34]

Порівняльний аналіз пропонує три ключові практичні рекомендації. По-перше, Ватикан відіграє важливу роль у зміцненні довіри, забезпеченні конфіденційного посередництва та наданні моральної легітимності, що є особливо значущим у конфліктах із значним релігійним або ідентифікаційним компонентом, а також у ситуаціях, коли контроль за релігійними мережами є критичним фактором. По-друге, гуманітарна мережа Ватикану дозволяє йому ефективно виконувати роль посередника в справі зменшення наслідків криз і забезпечення захисту прав, чим він доповнює операційну діяльність ООН та світських неурядових організацій. По-третє, нормативний вплив Святого Престолу здатний переформатовувати політичні дискусії, спонукаючи держави

та багатосторонні інституції до прийняття рішень, орієнтованих на справедливість і етичність. [9]

Все ж таки, Ватикан рідко самотійно досягає комплексних політичних врегулювань у висококонфліктних міждержавних ситуаціях, оскільки йому бракує примусових інструментів і механізмів для забезпечення виконання домовленостей. Тому найбільш реалістичним підходом до участі Ватикану є модель взаємодоповнюваності: конфіденційне посередництво й гуманітарна діяльність Ватикану у співпраці з матеріальними, безпековими або правовими ресурсами, які надаються державами, ООН чи регіональними організаціями. [32] Приклади сучасності, такі як мирний процес між Кубою та США, африканські мирні ініціативи або гуманітарні дії, пов'язані з війною в Україні, вказують на те, що інтеграція морального авторитету Ватикану у багатосторонні чи державні ініціативи підвищує шанси на досягнення сталих результатів. Дослідники, наприклад, на основі довели цю взаємодоповнюваність, показавши, як публічна дипломатія Святого Престолу та його негласне посередництво сприяють більш ефективним дипломатичним зусиллям. [13]

Отже, було доведено, що наукові дослідження значно поглибили наше розуміння ролі Святого Престолу у вирішенні кризових ситуацій. Основна сила Ватикану полягає в його моральному авторитеті, транснаціональних церковних мережах, конфіденційній дипломатії та широкому гуманітарному охопленні. Ці ресурси дають змогу відкривати нові канали для діалогу, захищати цивільне населення та впливати на формування суспільного дискурсу. Такі дії стають особливо важливими на початкових стадіях криз або під час їх гуманітарної фази, а також можуть становити основу для триваліших політичних процесів у співпраці з партнерами, які володіють засобами примусу чи матеріальними ресурсами. Водночас дослідження виявляють і певні інституційні обмеження та невідповідності у громадських очікуваннях, що здатні вплинути на ефективність цих зусиль. Для науковців і практиків висновок залишається чітким: Ватикан відіграє незамінну хоча й часткову роль у сучасній системі вирішення криз. Його

вплив є найбільш вагомим, коли унікальні ресурси Престолу стратегічно поєднані з матеріальними спроможностями інших міжнародних акторів.

2.4. Міжнародна політика Ватикану в системі глобального врядування: пріоритети, напрями та виклики

Святий Престол займає далеко не останнє місце в структурі глобального управління. На відміну від держав, регіональних організацій чи багатосторонніх інституцій, його вплив у міжнародній політиці базується не на примусі чи економічній силі, а на нормативному авторитеті, моральному престижі та щільно інтегрованих транснаціональних мережах. З 2020 року увага дослідників була спрямована на аналіз того, як пріоритети, напрями діяльності та виклики Ватикану взаємодіють з динамічними змінами в системі глобального управління, особливо в контексті багатосторонньої співпраці, гуманітарних криз та нормативної дипломатії. Це дослідження розглядає міжнародну політику Ватикану через призму сучасних наукових підходів, акцентуючи увагу на її ключових пріоритетах, механізмах реалізації та межах впливу, а також проводить порівняльний аналіз у контексті взаємодії зі світовими суб'єктами управління. [29]

Сучасні дослідження знаходять три ключові пріоритети Святого Престолу у сфері глобального управління: захист людської гідності, сприяння миру і діалогу та підтримка сталого розвитку й екологічної відповідальності. Массімо Фаджолі вказує, що енцикліки Папи Франциска «*Laudato si' i Fratelli Tutti*» виконують роль нормативних інструментів, які сприяють формуванню міжнародних дискурсів щодо питань клімату, соціальної справедливості та міграції. У своїх спостереженнях Фаджолі показує, як моральний авторитет Папи створює тиск на держави й міжнародні організації, впливаючи на процеси визначення порядку денного на багатосторонніх платформах, зокрема в таких

структурах, як ООН і Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). [38]

Альдона М. Півко підтвердила зазначений ефект у своєму дослідженні, яке охоплювало аналіз папських послань у контексті реалізації Цілей сталого розвитку ООН. У своїй роботі вона підкреслила, що ватиканська адвокація виходить за межі суто моральних ідеалів, активно формує питання, пов'язані з розвитком і гуманітарною допомогою. Цей підхід спрямований на вплив як на процеси розробки політики, так і на механізми розподілу ресурсів на рівні окремих держав і міжурядових організацій. Додатково, була звернена увага на практичній реалізації католицького соціального вчення, підкреслюючи роль папських гуманітарних мереж у координації програм допомоги та соціальних ініціатив. Вони виступають як доповнення до багатосторонніх зусиль, особливо в регіонах, що перебувають у стані конфлікту. [24]

Для порівняння, на відміну від малих держав або транснаціональних неурядових організацій, Святий Престол об'єднує нормативну адвокацію з офіційним дипломатичним представництвом через мережу нунціатур і постійних місій. Ця гібридна модель забезпечує Ватикану можливість здійснювати вплив на глобальне управління як шляхом формування порядку денного, так і через участь у переговорах, уникаючи залежності від матеріальних важелів сили чи примусових інструментів. [47]

Оперативні напрямки міжнародної політики Ватикану визначаються його подвійною природою, яка поєднує релігійну місію та статус суверенної держави. Дипломатична діяльність Ватикану здійснюється за допомогою трьох взаємодоповнюючих каналів: формальної участі в багатосторонніх ініціативах, двосторонніх дипломатичних відносин та використання транснаціональних церковних мереж. У багатосторонньому вимірі Святий Престол має статус постійного спостерігача в Організації Об'єднаних Націй, Всесвітній організації охорони здоров'я та інших міжурядових інституціях, використовуючи ці форуми для просування ключових нормативних пріоритетів, таких як захист прав

людини, збереження навколишнього середовища, а також підтримка мігрантів і біженців. [68]

Двостороння дипломатія, яка охоплює конкордати та договори з різними державами, дає Ватикану змогу формувати внутрішні правові рамки і впливати на національну політику, керуючись своїми цінностями. Наприклад, конкордати в країнах Європи та Латинської Америки виконують як пастирські, так і дипломатичні функції. Вони сприяють юридичному визнанню діяльності Церкви, при цьому відкриваючи можливість Ватикану брати участь у формуванні соціальної політики. [43]

Транснаціональні мережі Ватикану, особливо такі як Caritas Internationalis та єпархіальні гуманітарні програми, забезпечують можливість оперативної діяльності безпосередньо на місцях. Дослідження Півко показало, що ці структури не лише надають допомогу, але й виступають джерелом збору даних про гуманітарні кризи, які згодом використовуються для дипломатичних ініціатив та формування політичних рекомендацій. Наприклад, в Україні Ватикан залучав ці мережі для організації гуманітарних коридорів і захисту цивільного населення під час активного конфлікту, що наочно демонструє синергію між нормативною адвокацією та операційною ефективністю. [23]

Хоча вплив Ватикану залишається значним, сучасні дослідники акцентують увагу на низці обмежень і викликів. Українські науковці зазначають, що існує напруга між нормативним авторитетом Святого Престолу та бажанням зберегти політичну нейтральність. Зобов'язання вести діалог із усіма сторонами конфлікту, хоч і сприяє підвищенню довіри, іноді сприймається як недостатньо рішучий крок у ситуаціях, що потребують твердої політичної позиції. В Україні заклики Ватикану до миру та гуманітарної допомоги мали вплив, однак частина критиків вказувала на брак дієвих політичних ініціатив, здатних змінити ситуацію. [6]

Інституційна структура також створює певні труднощі. Існує напруга у Державному секретаріаті та загалом у бюрократичному апараті Ватикану, наголошуючи, що розбіжності між пастирськими завданнями та дипломатичними інтересами нерідко уповільнюють ухвалення рішень. Це зменшує швидкість реагування на динамічні міжнародні кризи. У порівнянні з централізованими державними механізмами влади, гібридна інституційна структура Ватикану забезпечує більшу гнучкість і моральний авторитет, але водночас обмежує його здатність швидко впроваджувати скоординовані політичні дії. [46]

Святий Престол також стикається з викликом збереження своєї актуальності в сучасному багатополлярному світі, де домінує матеріальна сила. Попри те, що його нормативний вплив здатен формувати дискурс і надавати легітимність різним ініціативам, він не має засобів забезпечити виконання вимог чи вирішити конфлікти, у яких ключову роль відіграють примусові методи. Дослідники підкреслюють, що основна перевага Ватикану полягає у створенні сприятливого середовища для переговорів, зміцненні довіри та сприянні ефективнішій діяльності багатосторонніх учасників. [71]

Під час проведення порівняльного аналізу було виявлено деталь, яка висвітлює унікальну роль Святого Престолу в глобальному управлінні. На відміну від держав, які спираються на військову чи економічну силу, Ватикан застосовує свій моральний авторитет, підтримку норм і транснаціональні мережі. У той час як світські неурядові організації позбавлені офіційного статусу, Ватикан має дипломатичне визнання, що надає йому можливість брати участь у переговорах щодо договорів та вести діалог на найвищому рівні. Поєднання нормативних ініціатив, дипломатичної взаємодії та ефективного використання мереж утворює гібридний механізм впливу. Це дозволяє Святому Престолу сприяти формуванню міжнародного порядку денного і долати гуманітарні кризи, доповнюючи матеріальні та примусові ресурси держав і міжурядових організацій. [33]

Прикладом переваги Ватикану в глобальній політиці щодо біженців є його унікальна роль. У той час як агентства ООН зосереджуються на координації логістики, а держави забезпечують фінансування програм, Святий Престол акцентує увагу на етичному підході, залучає церковні мережі до надання допомоги та сприяє налагодженню діалогу між сторонами. Це демонструє, як нормативний вплив може підсилювати ефективність матеріальних заходів. Дослідження Роуландса і Півко підтверджують, що інтеграція цих підходів забезпечує більш комплексні рішення глобальних криз, ніж використання лише матеріальних чи нормативних інструментів окремо. [24]

Міжнародна політика Ватикану в контексті глобального управління виразно відображає його унікальну ідентичність як морального суб'єкта з розвиненими дипломатичними та операційними можливостями. Актуальні академічні дослідження свідчать, що ключовими пріоритетами Святого Престолу є захист людської гідності, просування миру та забезпечення сталого розвитку. [31] Ці цілі реалізуються через активну багатосторонню участь, двосторонню дипломатичну взаємодію та співпрацю в рамках транснаціональних мереж. Порівняльний аналіз демонструє, що основними перевагами Ватикану є його високий моральний авторитет, здатність діяти конфіденційно та послідовне відстоювання нормативних принципів. Водночас він стикається з низкою викликів, зокрема інституційною складністю, обмеженою спроможністю до застосування примусу та труднощами у збереженні балансу між нейтралітетом і активною позицією. Для держав і міжнародних організацій співпраця з Ватиканом має потенціал підвищити легітимність дій, сприяти зміцненню довіри і підвищити ефективність гуманітарних ініціатив, особливо в умовах конфліктів, де традиційні силові підходи виявляються недостатніми. Таким чином, Святий Престол залишається самобутнім і додатковим актором у системі глобального управління, поєднуючи моральне лідерство з практичною підтримкою у вирішенні сучасних міжнародних проблем.

Висновок до розділу 2

У другому розділі проведено поглиблений аналіз ролі Святого Престолу в умовах конфліктів, що супроводжуються релігійною напруженістю, боротьбою за ідентичність та складною політико-військовою динамікою. Основна увага приділена здатності Ватикану не лише виконувати традиційні дипломатичні функції, але й виступати посередником у примиренні, сприяти міжрелігійному діалогу та допомагати у відновленні довіри між антагоністичними спільнотами. На основі аналізу випадків, як-от криза в Центральноафриканській Республіці та мирний процес у Південному Судані, було продемонстровано, що Ватикан застосовує багаторівневий підхід, який інтегрує духовні, етичні й політичні аспекти. Це підкреслює унікальність ватиканської дипломатії, заснованої на впливі морального авторитету та релігійної легітимності, які часто мають глибше значення та довговічніший вплив, ніж звичайні інструменти державного втручання.

У випадку Центральноафриканської Республіки, де тривають конфлікти між мусульманськими і християнськими громадами, Ватикан зайняв ключову позицію, використовуючи свій моральний авторитет та локальні зв'язки для зниження рівня насильства. Його ініціативи включали папські візити та участь у діалогах із представниками релігійних і цивільних інституцій. Така діяльність мала подвійний вплив: з одного боку, вона створила символічний та інституційний простір для зближення постраждалих сторін; з іншого — допомогла зміцнити місцеве громадянське суспільство, здатне підтримувати тривалі процеси примирення. У цьому контексті Ватикан не обмежився лише моральним осудом насильства, а застосував комплексний підхід із використанням дипломатичних, пастирських і гуманітарних інструментів, виступаючи неупередженим посередником і гарантом мирного процесу за участі національних, релігійних і міжнародних сторін.

Подібним чином дії Святого Престолу в Південному Судані — одному з найскладніших конфліктів у Східній Африці — підтвердили його здатність виступати будівничим мостів у ситуаціях глибокої політичної поляризації й взаємної недовіри. Екуменічний жест Папи Франциска під час зустрічі з лідерами Південного Судану в Римі став важливим символом та створив унікальний духовно-політичний простір для діалогу. Це, у поєднанні з активною участю у переговорному процесі, продемонструвало, як вплив папського морального авторитету може сприяти виходу зі стану дипломатичного глухого кута та відкривати шлях до примирення у ситуаціях, де звичні міжнародні механізми виявляються безсилими. Крім того, випадок Південного Судану наголосив на значенні практичного екуменізму як дієвого інструменту міжнародної дипломатії. Співпраця між різними християнськими конфесіями відіграла важливу роль у стабілізації складного соціально-політичного контексту.

Вивчення представленого випадку висвітлює ключовий елемент: дипломатія Святого Престолу побудована на унікальній моделі втручання, яка об'єднує моральний авторитет, пасторальну близькість і мистецтво посередництва. Ця модель демонструє особливу ефективність у конфліктах, де релігійні аспекти відіграють ключову роль у формуванні напруженості. У таких обставинах Святий Престол діє не як політизований суб'єкт, а як незалежний актор із значним символічним капіталом, здатний сприяти діалогу та пом'якшенню напруги. Його нейтральна позиція, яка є радше відстороненістю від геополітичної ангажованості, ніж байдужістю, дозволяє конкуруючим сторонам бачити у Ватикані авторитетного посередника. Така довіра забезпечує можливість просування компромісних рішень та шляхів примирення, заснованих на принципах людської гідності, прощення та соціального миру.

Іншим важливим аспектом, виявленим у дослідженні, є вагоме значення місцевих церковних структур як основи міжнародної діяльності Святого Престолу. В обох розглянутих прикладах інтервенція Святого Престолу була успішною завдяки широкій мережі католицьких громад, благодійних організацій

та церковних інституцій. Ця мережа, перебуваючи безпосередньо в зоні впливу конфліктів, слугує важливим джерелом інформації та стає каналом для мобілізації та підтримки миротворчих ініціатив. Таким чином, дипломатія Ватикану не існує у відриві від реальності, а глибоко інтегрована у локальні контексти, що підвищує її ефективність, довготривалість впливу та легітимність.

Розділ 2 довів, що, незважаючи на відсутність інструментів примусу, Ватикан реалізує вражаючу форму "релігійної м'якої сили", яка надає йому унікальну можливість впливати на динаміку міжнародних відносин. Аналіз прикладів із Африки також продемонстрував, що Святий Престол не ставить за мету просування власних геополітичних інтересів. Натомість він прагне сприяти міжнародному порядку, який ґрунтується на принципах шанобливого ставлення до людської гідності, міжрелігійного діалогу та побудови миру. Ефективність його втручань обумовлена саме цим підходом: здатністю поєднувати морально-духовний аспект із дипломатичною майстерністю, виробляти універсальний дискурс для примирення та створювати простір для діалогу, навіть у контексті глибокої недовіри, фрагментованої ідентичності та колективних страждань.

Таким чином, проведене у другому розділі дослідження підтверджує, що Святий Престол є ключовим актором у сучасних процесах трансформації конфліктів. Його діяльність, попри відсутність примусових засобів, характеризується стратегічним підходом, що пропонує світові альтернативну модель дипломатії. Ця модель спирається на моральне посередництво, залучення місцевих спільнот і підтримку справедливості та примирення. У світі з дедалі складнішою природою конфліктів роль Ватикану у сприянні міжнародному миру є не лише актуальною, але й надзвичайно важливою для розроблення стійких та інклюзивних рішень.

РОЗДІЛ III ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ВАТИКАНУ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НА СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ АРЕНІ

3.1. Діагностика основних проблем і викликів у реалізації міжнародної політики Ватикану

Святий Престол має унікальну роль у міжнародних відносинах, поєднуючи функції суверенної організації та духовного авторитету. Його діяльність на міжнародній арені базується на використанні нормативної влади, дипломатичної активності та транснаціональних мереж, уникаючи застосування примусових чи матеріальних засобів впливу. Починаючи з 2020 року, дослідження аналізують як сильні сторони, так і обмеження участі Ватикану у глобальному врядуванні, посередництві та гуманітарній сфері. Попри значний вплив, Святому Престолу доводиться долати численні виклики, що обмежують реалізацію його міжнародної діяльності, включаючи структурні обмеження, необхідність балансу між нейтралітетом і політичною результативністю, а також адаптацію до стрімко змінюваного міжнародного середовища. [45]

Центральна проблема структурних викликів полягає у реалізації зовнішньої політики Ватикану і виникає з її інституційної складності. Дипломатичний апарат Ватикану, зокрема Державний секретаріат, Папські ради та різні дикастерії, повинен координувати як пастирські, так і політичні цілі. Франсуа Мабій ілюструє, що інституційне розбиття може призвести до затримок та непослідовних повідомлень. [41] Наприклад, напруження між Державним секретаріатом і гуманітарними організаціями спроможне гальмувати прийняття рішень або формувати суперечливі сигнали в кризових ситуаціях. Це може протиставлятися з централізованими структурами національних держав, які мають змогу швидше впроваджувати скоординовані зовнішньополітичні заходи. Порівняльні дослідження показують, що тоді як такі країни, як Німеччина чи

Франція, спираються на чіткі ієрархічні системи та політичні директиви, Ватикану доводиться діяти в умовах постійно повторюваних церковних та бюрократичних мандатів, що ускладнює оперативне виконання ініціатив. [52]

Ще однією структурною проблемою є обмежені матеріальні та примусові ресурси. Ватикан базується на використанні нормативного впливу, морального авторитету та дипломатичних каналів, а не на військових, економічних чи силових інструментах. Хоча така моральна перевага часто відкриває доступ до ситуацій, що залишаються закритими для інших учасників, вона водночас обмежує можливості Святого Престолу забезпечувати виконання своїх рішень або стимулювати дії у складних міжнародних конфліктах. На відміну від цього, регіональні організації чи великі держави володіють засобами для прямого тиску, такими як санкції, миротворчі операції чи надання дипломатичних стимулів. [22]

Існує чимало проблем, пов'язаних із нейтралітетом і довірою до Ватикану. Довготривала політика нейтральності, яку підтримує Ватикан, водночас є його перевагою та обмеженням. Моральний авторитет та рівень довіри ґрунтуються на неупередженості, що дає йому можливість виступати посередником між конфліктуючими сторонами та зберігати доступ до всіх учасників подій. Заклики Папи Франциска до діалогу під час війни в Україні слугують ілюстрацією такого підходу. Завдяки своєму статусу Ватикан може сприяти створенню гуманітарних коридорів або домовлятися про обмін полоненими, тоді як інші держави змушені займати більш відкрито партійні позиції. [62]

Нейтралітет, утім, може сприйматися як прояв нерішучості або недостатньої залученості, особливо у випадках конфліктів високої інтенсивності. Дослідники зауважують, що обережний дипломатичний підхід Святого Престолу нерідко викликає критику з боку постраждалих громад та урядів, які очікують більш чіткої політичної позиції. Наприклад, у контексті поточного конфлікту в Україні Ватикан наголошує на гуманітарних аспектах і необхідності мирних переговорів, уникаючи прямого засудження агресорів. Це деякі

міжнародні експерти розглядають як обмежену політичну дієвість. Водночас, держави та регіональні організації нерідко змушені робити рішучі заяви або вдаватися до серйозних заходів задля збереження свого авторитету та захисту стратегічних інтересів. [59]

Міжнародна політика Ватикану значною мірою ґрунтується на принципах людської гідності, соціальної справедливості та етичного управління, формуючи її нормативний характер. Такий моральний підхід, хоча й унікальний, часто ускладнює перетворення етичних принципів на практичні дипломатичні дії. Роулендс зазначає, що католицьке соціальне вчення впливає як на публічні заяви, так і на гуманітарні ініціативи Ватикану, однак реалізація цих принципів потребує співпраці зі світськими партнерами, які володіють необхідними матеріальними ресурсами. За відсутності такої взаємодії ініціативи Святого Престолу можуть стикатися з обмеженнями у масштабі та ефективності. Аналіз порівняльних прикладів показує, що неурядові організації та багатосторонні установи, які мають операційну автономію та ресурси, здатні безпосередньо впроваджувати великомасштабні програми. У свою чергу, Ватикан покладається на партнерські відносини для реалізації свого нормативного порядку денного. [54]

До того ж, координація з міжнародними партнерами часто ускладнюється через розбіжності в інституційних культурах та першочергових завданнях. Інтеграція дипломатії Ватикану з ініціативами держав або ООН вимагає врівноваження моральних підходів і практичних стратегій. Наприклад, у рамках гуманітарних зусиль, спрямованих на реагування на конфлікти в Африці, мережі Карітас Ватикану співпрацюють з агентствами ООН. Однак бюрократичні невідповідності та потреба зберігати церковну ідентичність можуть створювати затримки у прийнятті рішень або зменшувати ступінь операційної гнучкості. [77]

Зовнішня політика Ватикану функціонує в умовах динамічного глобального середовища, яке вирізняється багатополлярністю, виникненням нових конфліктів та зміною геополітичних альянсів. Такі явища, як війна між

росією та Україною, міграційні кризи та природні катаклізми через зміну клімату, стають джерелом серйозних викликів. За цих обставин Ватикану доводиться дотримуватися дипломатичного курсу, зберігаючи вірність принципам нейтралітету та ненасильства. Додатковий фактор невизначеності вносить запланована зміна Папи Римського у 2025 році, що може вплинути на пріоритети міжнародної політики, стабільність чинних ініціатив та характер дипломатичних контактів. Аналіз історичних даних свідчить, що подібні зміни у папстві можуть суттєво позначатися як на ефективності, так і на помітності ватиканської дипломатії у відповідь на актуальні кризи, оскільки встановлюються нові стратегічні орієнтири та здійснюються інституціональні трансформації. [22]

З метою порвняння в роботі було виявлено, що, держави та міжурядові організації зазвичай функціонують із чітко визначеними процедурами та формалізованими планами спадковості, що забезпечує передбачуваність їхніх зовнішньополітичних рішень. Ватикан, в свою чергу, змушений одночасно адаптуватися до внутрішніх інституційних змін і знаходити шлях до вирішення проблем в умовах зовнішньої геополітичної невизначеності, що може значно ускладнювати реалізацію довгострокових стратегій. [2]

Порівняльний аналіз підкреслює як переваги, так і обмеження Ватикану в контексті його ролі в сучасній міжнародній системі. Моральний авторитет, доступ до глобальних акторів та розгалужені транснаціональні мережі створюють унікальні можливості для ефективного посередництва та гуманітарної діяльності. Проте інституційна фрагментація, нормативні рамки, обмеженість примусових інструментів та невизначеність контексту стають суттєвими викликами для реалізації повноцінної міжнародної політики Святого Престолу. На відміну від держав та організацій, орієнтованих на матеріальні ресурси, вплив Ватикану базується значною мірою на сприйнятті, етичному позиціонуванні та партнерських відносинах. Цей підхід робить стратегічні досягнення залежними не лише від власних ініціатив Ватикану, але й від

ефективної координації з іншими міжнародними акторами, які мають змогу забезпечити правозастосування та мобілізацію необхідних ресурсів. [15]

Новітні дослідження свідчать, що усвідомлення цих викликів є ключовим для формування дієвіших стратегій взаємодії Ватикану. Зокрема, чітка узгодженість між нормативною адвокацією, гуманітарними діями та багатосторонньою співпрацею може суттєво зміцнити його вплив. Водночас покращення внутрішньої координації та планування наступництва здатне зменшити структурні недоліки. Порівняльний аналіз підкреслює, що такі підходи допомагають Святому Престолу максимально використовувати свій потенціал у межах існуючих обмежень. Це, своєю чергою, сприяє посиленню глобального управління, ефективнішому розв'язанню кризових ситуацій та розширенню гуманітарного захисту, незважаючи на обмежений рівень матеріальних ресурсів. [65]

Аналіз ключових проблем і викликів, пов'язаних із реалізацією міжнародної політики Ватикану, висвітлює складну взаємодію між інституційними, нормативними, операційними та геополітичними аспектами. Серед основних труднощів, зазначених у сучасних дослідженнях, виділяються інституційна фрагментація, залежність від нормативного впливу замість примусу, балансування між нейтральністю та ефективністю, а також динамічні умови міжнародного середовища, зокрема передача папських повноважень у 2025 році. Проведений порівняльний аналіз із державами, неурядовими організаціями та багатосторонніми структурами демонструє як унікальні переваги Святого Престолу, так і його системні обмеження. Усвідомлення цих аспектів є ключовим для розробки стратегій, що сприятимуть зміцненню ватиканської дипломатії, створенню ефективної взаємодії із зовнішніми партнерами та підтриманню його функції як важливого нормативного й операційного суб'єкта у міжнародному управлінні.

3.2. Оптимізація механізмів міжнародної політики Ватикану: пропозиції щодо вдосконалення дипломатичних, гуманітарних та медіаційних інструментів

Святий Престол посідає унікальну та складну позицію у системі глобального управління, яка вирізняється своїми підходами до міжнародної політики. Його вплив формується не так через примус чи матеріальні ресурси, як через нормативну силу, моральний авторитет і спроможність до активізації транснаціональних мереж. Починаючи з 2020 року, наукові дослідження все частіше аналізують як переваги, так і слабкі сторони ватиканської дипломатії, особливо у контексті посередницьких процесів, гуманітарної взаємодії та нормативної адвокації. Проте зростаюча складність міжнародних криз у поєднанні з новими геополітичними викликами, а також очікуваний перехід папського престолу у 2025 році висувають необхідність стратегічного переосмислення підходів. Це передбачає оптимізацію механізмів Священного Престолу для підвищення їхньої дієвості. В ході дослідження було здійснено порівняльний аналіз наявних інструментів і представлено конкретні рекомендації для вдосконалення дипломатичних, гуманітарних та посередницьких засобів діяльності. [37]

Дипломатія Ватикану вирізняється нормативною спрямованістю та розвиненою мережею апостольських нунціатур і постійних представництв. Дипломатична ефективність Святого Престолу значною мірою базується на його високому рівні довіри та здатності взаємодіяти з різноманітними суб'єктами міжнародної арени, серед яких держави, міжурядові організації та недержавні актори. Проте, як зазначає Мабіль, інституційна фрагментація в рамках Державного секретаріату може призводити до уповільнення процесів прийняття рішень і створювати труднощі у забезпеченні послідовності здійснення зовнішньої політики. [12] З метою вдосконалення дипломатичних механізмів дослідники пропонують нарощувати рівень координації між Секретаріатом,

Папськими радами та представниками на місцях. Це сприятиме формуванню спеціальних підрозділів оперативного реагування, здатних розробляти узгоджені позиції для ефективного управління кризами, що характеризуються динамічним розвитком.

Порівняльний аналіз свідчить, що інші невеликі суб'єкти, орієнтовані на нормативні принципи, такі як Швейцарія та Норвегія, здатні забезпечувати вищий рівень адаптивності завдяки централізованим процесам ухвалення рішень у поєднанні з гнучкими операційними командами на місцях. Впровадження подібних стратегій може сприяти Ватикану у формуванні більш узгоджених заяв, ефективнішому веденні переговорів і більш оперативному реагуванні на кризові ситуації. Зокрема, під час тривалої гуманітарної кризи в Україні вдосконалена координація між апостольською нунціатурою в Києві, Державним секретаріатом Святого Престолу та організацією Caritas Internationalis може істотно прискорити процес відкриття гуманітарних коридорів та запровадження дипломатичного діалогу між сторонами конфлікту. [17]

Розширення багатосторонньої співпраці через активну участь у комітетах ООН та спеціалізованих установах може сприяти зміцненню нормативного впливу Ватикану. Моральний авторитет Папи Франциска підсилює позицію Ватикану у глобальному дискурсі. Проте систематична участь у технічних і політичних форумах надала б можливість поєднати цей вплив із конкретними рекомендаціями та досягненням вимірюваних результатів. [16]

Ватикан здійснює керівництво широкою мережею гуманітарних організацій, до прикладу, Caritas Internationalis, що забезпечують підтримку в регіонах, охоплених конфліктами, стихійними лихами або кризами, пов'язаними з переміщенням населення. Ці організації поєднують нормативні завдання з практичними аспектами діяльності, такими як постачання продуктів харчування, надання медичної допомоги та забезпечення соціальних послуг. Однак, операційні виклики залишаються актуальними і включають проблеми нерівномірного розподілу ресурсів, залежність від регіональних партнерів, а

також обмежені можливості щодо моніторингу втручань у режимі реального часу. [58]

Порівняно з іншими, великі неурядові організації та агентства ООН активно впроваджують передові логістичні системи, аналітику даних у режимі реального часу та стратегії швидкого реагування. Ватикан міг би вдосконалити свої гуманітарні механізми, використовуючи подібні підходи, зокрема цифрові платформи для координації, централізоване управління ресурсами та тіснішу співпрацю з міжнародними організаціями з надання допомоги. Це дало б змогу більш оперативно розподіляти ресурси та приймати рішення на основі доказів, забезпечуючи гармонію між гуманітарними ініціативами та дипломатичними прагненнями. [7]

Також активніше залучення місцевих громад та співпраця з урядами могли б суттєво покращити ефективність і легітимність гуманітарних дій. Інтеграція знань про культурний і соціально-політичний контексти у виконання гуманітарних місій допомагає Ватикану краще адаптуватися до місцевої специфіки, уникати неочікуваних проблем і посилювати свій міжнародний авторитет як морального й оперативного лідера. [44]

Медіація виступає ключовим елементом у міжнародній політиці Святого Престолу. Завдяки своєму статусу нейтрального суб'єкта, Ватикан має можливість активно сприяти встановленню діалогу у різноманітних конфліктах, які охоплюють як внутрішньополітичні кризи, так і збройні протистояння на міжнародному рівні. Папа Франциск відіграв важливу роль у посередництві під час розв'язання суперечок у Латинській Америці, Африці та на Близькому Сході, застосовуючи методи прямих переговорів і морального впливу для досягнення мирного врегулювання. [17]

Проте продовжують існувати значні труднощі у забезпеченні послідовної взаємодії в умовах одночасної участі у кількох конфліктах. Vyliņa (2022) звертає увагу на те, що залежність Святого Престолу від особистої участі Папи

Римського створює певні обмеження у масштабуванні такої діяльності, оскільки ресурси часу та уваги понтифіка є обмеженими. У порівняльному аналізі наголошується, що інші посередники, як-от Норвегія або Департамент ООН з політичних питань та питань миротворчої діяльності, застосовують спеціалізовані команди та чітко визначені інституційні протоколи для забезпечення сталої і ефективної участі у вирішенні численних кризових ситуацій. [7]

Для підвищення ефективності медіаційної діяльності Ватикан міг би створити постійно функціонуючі команди медіаторів, які пройшли б ґрунтовну підготовку з аналізу конфліктів, переговорних процесів та вивчення регіональних особливостей. Такі групи могли б діяти під управлінням Державного Секретаріату, що дозволило б зберігати моральну і церковну легітимність, забезпечуючи стабільність роботи навіть у тих випадках, коли пряме втручання Папи є неможливим або недоцільним. Крім того, інтеграція сучасних цифрових інструментів для забезпечення конфіденційних комунікацій могла б суттєво розширити можливості медіації, надаючи змогу ефективно вести дискретні переговори в умовах високоризикових або географічно розпоршених конфліктів. [29]

Удосконалення механізмів міжнародної політики Ватикану вимагає всебічного підходу, який гармонійно інтегрує дипломатичні, гуманітарні та посередницькі інструменти. Перш за все, створення багатофункціональних робочих груп із залученням нунціатур, гуманітарних мереж і медіаційних команд сприятиме кращій координації та забезпеченню оперативного реагування з урахуванням специфіки ситуації. Додатково, впровадження сучасних технологій для збору даних, оптимізації комунікації та управління розподілом ресурсів дозволить підвищити ефективність операцій при збереженні принципового підходу, притаманного політиці Ватикану. Нарешті, розвиток партнерства з державами, регіональними організаціями й неурядовими структурами стане

чинником посилення впливу, об'єднуючи моральний авторитет із практичними ресурсами й логістичною підтримкою. [32]

Яскравим прикладом комплексного підходу є залученість Ватикану в ситуацію в Україні. Поєднуючи дипломатичну діяльність із співпрацею гуманітарних організацій, таких як Caritas, а також сприяючи діалогу між місцевими сторонами, Святий Престол має можливість посилити свій вплив як у політичній, так і в гуманітарній сферах кризи. Аналіз показує, що така інтеграція сприяє зростанню довіри й ефективності в порівнянні з діями окремих гравців, які працюють автономно. [80]

Тим не менш, оптимізаційні заходи мають потенційно позитивний вплив, важливо зберігати повагу до унікальної ідентичності Ватикану як морального та релігійного суб'єкта. Надмірна бюрократизація або надмірна залежність від примусових підходів здатні послабити легітимність Ватикану та поставити під загрозу його нейтральний статус. Важливо і те, що реформи мають знаходити баланс між підвищенням ефективності та збереженням етичних і духовних основ, які є базисом для ватиканської дипломатії. Додаткового значення цим викликам надає очікувана передача папських повноважень у 2025 році, що додає елемент невизначеності. Це підкреслює критичну важливість забезпечення інституційної безперервності та належного управління знаннями, які необхідні для підтримки дієвості оптимізованих механізмів у майбутньому. [77]

Міжнародна політика Святого Престолу вирізняється унікальним поєднанням нормативної авторитетності, дипломатичного діалогу та мережових взаємодій. Останні наукові дослідження аналізують як сильні аспекти, так і недоліки цих механізмів. Оптимізація зазначеної політики може бути досягнута шляхом зміцнення координаційних зусиль, впровадження передових операційних інструментів, інституціоналізації команд посередників та більшої інтеграції дипломатичних, гуманітарних і посередницьких дій. Порівняльне дослідження виявляє, що хоча Ватикан не має можливості порівнятися з державами чи міжнародними організаціями в матеріальних ресурсах, його

ефективність може бути значно підвищена завдяки структурним, технологічним і процедурним вдосконаленням. Реалізація цих змін дозволить Святому Престолу зберегти свою виключну позицію у глобальному управлінні, більш оперативно реагувати на сучасні виклики та розширити свій вплив як у сфері нормотворення, так і в практичній площині міжнародних відносин. [1]

3.3. Пріоритетні напрями розвитку міжнародної політики Ватикану в умовах глобальної невизначеності

Святий Престол являє собою унікального актора у системі міжнародних відносин, де поєднуються функції суверенної інституції та джерела глобального морального авторитету. Його діяльність на міжнародному рівні вирізняється акцентом на нормативний вплив, дипломатичну співпрацю та розвинені операційні мережі, які виступають альтернативою використанню матеріальних ресурсів чи примусових механізмів. У сучасну епоху глобальної нестабільності, що визначається геополітичною напругою, збройними конфліктами, міграційними кризами, кліматичними змінами та пандемією COVID-19, науковці все частіше звертають увагу на необхідність чіткої ідентифікації пріоритетів зовнішньої політики Ватикану. Це є ключовим чинником для збереження її актуальності, легітимності та ефективності. [63]

Одним із ключових пріоритетів міжнародної політики Ватикану залишається зміцнення його морального та етичного авторитету. Енцикліки Папи Франциска, такі як «Laudato si'» і «Fratelli Tutti», слугують дороговказами для вирішення сучасних глобальних проблем, включаючи питання екологічної стійкості та соціальної нерівності. Ці етичні рамки є стратегічними інструментами, що сприяють формуванню міжнародного дискурсу, впливаючи як на державних, так і на недержавних акторів у системі глобального управління. У ситуаціях глобальної нестабільності здатність Святого Престолу задавати

напрямок дискусій на основі етичних принципів набуває особливого значення, пропонуючи моральне орієнтування там, де матеріальні чи військові ресурси переважають у процесах ухвалення рішень. [56]

Для порівняння, такі держави, як Норвегія та Швейцарія, ефективно застосовують нормативний вплив у межах посередницьких та розвивальних ініціатив. Однак роль Ватикану вирізняється своєю унікальністю, обумовленою синтезом релігійної легітимності та дипломатичного статусу. Посилення нормативного впливу в глобальній політичній арені може охоплювати більш структуровану участь у діяльності багатосторонніх інститутів, інтеграцію етичних принципів у процеси обговорення на платформі Організації Об'єднаних Націй, пов'язаних зі зміною клімату, міграцією та процесами миробудівництва. Крім того, важливою складовою є співпраця з регіональними організаціями, яка сприятиме гармонізації між морально-етичними постулатами і практичними діями. [18]

Дипломатична активність Ватикану, реалізована через мережу нунціатур і постійні місії спостерігачів, становить ключовий елемент його міжнародної політики. Активна взаємодія зі структурами багатосторонніх інституцій дозволяє Святому Престолу брати участь у формуванні глобального порядку денного, впливати на прийняття резолюцій і сприяти конструктивному діалогу між сторонами конфлікту. Особливо в умовах глобальної нестабільності, як-от під час пандемії COVID-19 чи загострення регіональних конфліктів, розширення багатосторонньої дипломатії набуває критичного значення для збереження ролі Ватикану як впливового учасника міжнародних відносин. [7]

Порівняльне дослідження демонструє, що інші актори, які керуються нормативними принципами, зокрема малі держави, такі як Швейцарія, досягають високого рівня ефективності через постійну участь у багатосторонніх процесах і активне використання свого потенціалу м'якої сили. Для Святого Престолу цей підхід може означати посилення структурованого внеску в тематичні дискусії в рамках ООН щодо прав людини, заходів з адаптації до кліматичних змін та

гуманітарного реагування. Це, у свою чергу, дозволяє інтегрувати морально-етичні аспекти в міжнародні механізми формування політики у реальному часі, зберігаючи високий рівень актуальності та вагомості. [33]

Гуманітарні та розвиткові зусилля залишаються фундаментальною складовою глобального впливу Ватикану. Організації, такі як Caritas Internationalis, разом з іншими церковними мережами, відіграють критичну роль у наданні допомоги в регіонах, охоплених конфліктами, у відповідь на стихійні лиха або в умовах криз, пов'язаних із біженцями. Згідно з дослідженням ці мережі демонструють унікальне поєднання моральних принципів із практичною діяльністю, забезпечуючи таку форму підтримки, яка доповнює ініціативи державних програм і проектів ООН. Невизначеність сучасного світу, обумовлена масовими міграціями та екологічними кризами, зумовлює потребу у вдосконаленні й модернізації цих механізмів. [12]

Удосконалення гуманітарних підходів може включати інтеграцію інструментів цифрової координації, використання систем моніторингу в реальному часі та налагодження стратегічних партнерств із міжнародними неурядовими організаціями й структурами ООН. Як приклад, під час конфлікту в Україні скоординована діяльність Caritas із місцевими єпархіальними осередками та міжнародними партнерами сприяла ефективному розподілу гуманітарної допомоги, зберігаючи при цьому позицію нейтралітету Ватикану. Порівняння міжнародної практики демонструє, що така форма інтеграції в сполученні з моральним авторитетом здатна суттєво розширити як діапазон впливу, так і легітимність гуманітарних ініціатив. [49]

Варто зазначити, що посередницька діяльність є стратегічним напрямом для Ватикану, особливо у регіонах, схильних до конфліктів, де застосування лише матеріальної сили виявляється недостатнім для досягнення стійкого миру. Папська дипломатія успішно виконувала медіативну функцію у конфліктах, що виникали в Латинській Америці, на Близькому Сході й в Африці. У своїй діяльності Ватикан використовує моральний авторитет і широкий доступ до

ключових зацікавлених сторін. У сучасному контексті глобальної нестабільності ці посередницькі спроможності можуть бути значно посилені шляхом інституціоналізації спеціалізованих команд медіаторів, накопичення регіональної експертизи та впровадження цифрових технологій для забезпечення конфіденційності переговорного процесу. [67]

У цьому аспекті доцільно врахувати досвід таких країн, як Норвегія, або установ, наприклад Департаменту політичних питань та миротворчої діяльності ООН, які підтримують структуровані команди професійних посередників. Це створює базу для постійної та ефективної взаємодії у вирішенні конфліктів. Для Ватикану існує можливість адаптації подібних підходів без шкоди для його моральної та духовної місії. Цей шлях сприятиме забезпеченню неперервності й ефективності медіативної діяльності навіть у тих випадках, коли увага папської дипломатії розподілена між кількома кризовими регіонами.

Глобальна невизначеність охоплює, серед іншого, непередбачувані геополітичні зміни та складнощі, пов'язані з внутрішніми інституційними трансформаціями. Зміна Папи Римського, що відбулася у 2025 році, може стати джерелом потенційної нестабільності в установлених пріоритетах, дипломатичному курсі та стратегічних підходах до взаємодії. Для мінімізації можливих ризиків доцільним є акцентування уваги на стратегічній адаптації, яка зосереджуватиметься на забезпеченні інституційної безперервності, управлінні знаннями та підготовці до перехідних періодів. До таких заходів можна віднести кодифікацію дипломатичних протоколів, створення комплексних антикризових планів дій та посилення інституційного потенціалу структурних підрозділів Святого Престолу, включаючи папські нунціатури та відповідні департаменти Ватикану. [22]

Крім того, адаптація стратегій повинна передбачати врахування нових викликів сучасного глобалізованого світу, таких як кліматичні катастрофи, пандемії, загрози у кіберпросторі та регіональні конфлікти. Аналіз досвіду демонструє, що держави та міжнародні організації часто звертаються до методів

сценарного планування та впровадження гнучких механізмів реагування у надзвичайних ситуаціях. Ватикан міг би адаптувати ці інструменти у свої нормативні документи та управлінські підходи для забезпечення своєї спроможності діяти оперативно й залишатися актуальним у глобальному контексті. [51]

Основним напрямом розвитку міжнародної політики Ватикану є поєднання дипломатичних, гуманітарних та посередницьких зусиль. Зіставний аналіз свідчить, що суб'єкти, які узгоджують свої дії в цих сферах, об'єднуючи нормативну базу з практичними можливостями, демонструють найвищу ефективність. Як приклад в Україні, співпраця між нунціатурами, мережею Caritas та участю Святого Престолу в посередницькій діяльності дала змогу одночасно успішно вирішувати гуманітарні проблеми та дипломатичні завдання. Такий інтегрований підхід забезпечує синергію між етичним лідерством, оперативною підтримкою і дипломатичними діями, що дозволяє підсилити їхній загальний вплив навіть у складних і невизначених умовах. [23]

Отже, у контексті глобальної невизначеності міжнародна політика Ватикану вимагає стратегічного визначення ключових пріоритетів, спрямованих на збереження актуальності, впливу та оперативної ефективності. Сучасні академічні дослідження виділяють низку основних напрямів: укріплення нормативного авторитету, розвиток багатосторонньої дипломатичної діяльності, розширення гуманітарної взаємодії та співпраці у сфері розвитку, інституціоналізація посередницьких функцій і стратегічна адаптація до змін у геополітичному й інституційному середовищі. Проведений порівняльний аналіз свідчить про те, що ці напрями забезпечують Ватикану можливість максимально ефективно використовувати свої унікальні ресурси – моральний авторитет, статус нейтралітету та доступ до транснаціональних мереж. Водночас вони допомагають мінімізувати структурні обмеження та оперативно реагувати на динамічні глобальні виклики. Засобами гармонізації нормативних, дипломатичних і практичних механізмів Святий Престол здатен зберігати

провідну роль у глобальному врядуванні, вирішенні конфліктів і просуванні етичних засад у міжнародних відносинах.

Висновок до розділу 3

У цьому розділі проведено всебічний аналіз перспектив, механізмів функціонування та можливих стратегічних напрямів, що визначають еволюцію міжнародної ролі Святого Престолу в контексті сучасної глобальної політики. Використовуючи порівняльний і багатовимірний підхід, з'ясовано, що Ватикан займає надзвичайно унікальне місце у світовій системі: позбавлений засобів примусу та значних матеріальних ресурсів, він все ж справляє вагомий вплив завдяки своєму моральному авторитету, етичному і духовному впливу, а також здатності активізувати транснаціональні мережі, які успішно функціонують як дипломатично, так і практично. Ця особливість не обмежує сферу діяльності Святого Престолу, а навпаки, формує його неповторний політичний профіль, потребуючи постійної адаптації до міжнародного контексту, що стає все складнішим, зростає геополітична напруженість, а глобальне управління переживає значні трансформації.

Аналіз третього розділу, зведений у три основні частини, дає змогу простежити двоїстий вимір ситуації. З одного боку, визначено структурні труднощі, що обмежують ефективність дій Ватикану. З іншого боку, висвітлено значний потенціал для розвитку за умови впровадження належних стратегій оптимізації. Серед основних викликів виокремлено надмірну фрагментацію інституційної структури, занадто нормативний характер влади Святого Престолу (яка водночас є його перевагою та перешкодою), а також необхідність підтримання тонкої рівноваги між нейтралітетом та політичним впливом, зокрема в умовах високоінтенсивних конфліктів. До цього додаються зовнішні виклики: нестабільність міжнародного середовища, поширення регіональних

криз, масштабні міграційні хвилі, загроза від зміни клімату та ескалація геополітичного суперництва.

Однак аналіз також вказує на шляхи посилення міжнародного впливу Святого Престолу через ряд організаційно-планувальних удосконалень. Насамперед на дипломатичному фронті важливо досягнути тіснішої інтеграції між Державним Секретаріатом, апостольськими нунціатурами та іншими компетентними інституціями Ватикану. Це дозволить забезпечити узгодженість, оперативність і сталість дій. Наразі нагальна потреба – у розробленні більш структурованих інструментів координації, створенні спеціалізованих кризових підрозділів і налагодженні ефективної співпраці між центральними органами управління та периферійними представництвами. Усі ці заходи можуть значно підвищити спроможність Ватикану оперативно та результативно діяти у складних кризових ситуаціях.

Другий стратегічний напрям – гуманітарна діяльність. Церковні мережі на чолі з Caritas Internationalis та її локальними структурами являють собою потужний інструмент гуманітарної роботи завдяки своїй широкій географічній присутності та глибокій інтегрованості в місцеві спільноти. Однак емпіричний досвід доводить, що посилення логістичного потенціалу, запровадження цифрових рішень для моніторингу діяльності в реальному часі та укладання стабільних багатосторонніх партнерств могли б істотно підвищити ефективність і скоординованість гуманітарних зусиль Святого Престолу. Крім того, це сприяло б досягненню синергії між гуманітарною діяльністю та дипломатичними завданнями, запобіжнику фрагментації й посиленню послідовності дій.

Третя не менш суттєва сфера стосується формування більш професійних і структурованих механізмів посередництва. Хоча роль Понтифіка залишається ключовим символічним і операційним фактором у переговорах, зростає складність сучасних конфліктів диктує необхідність розширеної технічної експертизи, поглибленого аналізу регіональних контекстів та підтримки

стабільності діалогових ініціатив. Важливим кроком у напрямі професіоналізації цієї діяльності буде створення постійних команд підготовлених посередників, впровадження методологій втручання, закріплених у стандартах, а також використання безпечних технологій для забезпечення конфіденційного спілкування.

Подальший аналіз акцентує увагу на тому, що успіх майбутньої міжнародної політики Святого Престолу потребує стратегічного бачення, здатного поєднати духовну місію з політичною практикою. В часи, ознаменовані глобальною поляризацією, насиллям і масштабними кризами, нормативна роль Ватикану, яка ґрунтується на принципах людської гідності, соціальної справедливості, цілісної екології та конструктивного діалогу, є важливішою, ніж будь-коли. Саме ці принципи мають стати основою для побудови світового порядку, орієнтованого на мир. Утім, для реалізації цього потенціалу необхідно створити належну інституційну структуру, оснастити її сучасними інструментами та посилити багаторівневу співпрацю, яка дозволить інтегрувати етичну спадщину Ватикану в сучасну систему глобального управління.

Резюмуючи, можна зазначити, що третій розділ демонструє: подальший розвиток міжнародної політики Святого Престолу базується на тонкому балансі між внутрішніми перетвореннями, зміцненням дипломатичної спроможності, розширенням багатосторонніх партнерств і посиленням його морального покликання. Цей складний, але необхідний процес дозволить Ватикану зміцнити позиції впливового, авторитетного та беззаперечно важливого учасника у створенні справедливішої, підтримуючої та орієнтованої на мир міжнародної системи.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження міжнародної політики Ватикану в контексті сучасних глобальних відносин дозволило всебічно зрозуміти природу, механізми та стратегічне значення Святого Престолу як унікального актора в міжнародних відносинах. Керуючись поставленими дослідницькими завданнями, в дослідженні було розглянуто як теоретичні, так і практичні аспекти зовнішньої політики Ватикану, використовуючи такі методи, як порівняльний аналіз, ретроспективна оцінка та аналіз документів.

В ході дослідження визначено, що Святий Престол являє собою гібридного актора: одночасно суверенного суб'єкта міжнародного права та глобального морального авторитету. Його міжнародна діяльність не ґрунтується на матеріальній чи примусовій силі, а спирається на нормативний вплив, дипломатичне визнання та широку мережу церковних інституцій та міжнародних партнерів. Історичний та концептуальний аналіз показав, що дипломатичний підхід Ватикану еволюціонував від традиційного церковного представництва Папства до проактивної участі в глобальному управлінні, посередництві та гуманітарних ініціативах, що відображає наступність нормативних принципів разом з адаптацією до сучасних викликів.

Під час наукового дослідження встановлено, що дипломатія Ватикану керується принципами нейтралітету, морального авторитету та етичної адвокації, що дозволяє їй підтримувати довіру в різних геополітичних контекстах. Інструменти реалізації включають мережу нунціатур, постійні місії спостерігачів, гуманітарні мережі та пряму участь Папи Римського у процесах посередництва. Порівняльний аналіз показав, що, на відміну від традиційних державних акторів, вплив Святого Престолу залежить насамперед від нормативної легітимності та морального переконання, які можна стратегічно посилити завдяки багатосторонній участі та координації з міжнародними організаціями.

Дослідження окреслило, що Святий Престол активно сприяє

посередництву в конфліктах, гуманітарній підтримці та відстоюванню миру, що підтверджується його підтримці в кризі для українського населення. Акцент Ватикану на гуманітарних коридорах, обміні полоненими та дипломатичному діалозі демонструє його здатність впливати на реальні результати, зберігаючи при цьому нейтральну позицію. Дослідження також встановило, що відстоювання Ватиканом своїх інтересів зміцнює дипломатичні позиції України на багатосторонніх форумах, надаючи моральну та етичну підтримку, посилюючи міжнародну увагу до гуманітарних потреб та сприяючи діалогу попри політичні розбіжності.

Поставлене завдання, що стосувалося визначення поточних викликів та проблемних аспектів міжнародної політики Ватикану, підкреслило кілька структурних та контекстуальних обмежень. Інституційна фрагментація, обмеженість матеріальних ресурсів та владних інструментів, домінування морального радше ніж примусового авторитету, а також притаманна Святому Престолу складність координації між церковними і світськими структурами були засвідчені як системні виклики його міжнародної політики. Крім того, зміна Папи Римського у 2025 році була визначена як критичний фактор, який може вплинути на пріоритети, безперервність та операційну послідовність у дипломатії Ватикану. Порівняльний аналіз показав, що, на відміну від держав чи міжнародних організацій зі стандартизованими процедурами, адаптивність Ватикану обмежена його опорою на папське лідерство та нормативну легітимність, що робить структуровані інституційні стратегії необхідними для безперервності.

У дослідженні запропоновано посилити координацію між дипломатичними, гуманітарними та посередницькими механізмами для створення інтегрованих цільових груп, здатних до швидкого реагування та ефективного розподілу ресурсів. Серед пріоритетних заходів виокремлено інституціоналізацію медіаційних команд, модернізацію операційних механізмів шляхом впровадження цифрових платформ, поглиблення багатосторонньої взаємодії, а також розширення партнерства з державами, регіональними

об'єднаннями та неурядовими організаціями. Порівняльний аналіз інших нормативно керованих суб'єктів, підкреслив важливість поєднання морального авторитету з процедурною ефективністю та операційною гнучкістю для максимізації впливу без шкоди для етичної легітимності.

Підсумовуючи, дослідження всебічно розглянуло всі поставлені завдання та забезпечило безпосереднє розуміння міжнародної політики Ватикану як особливого явища в сучасних глобальних відносинах. Було встановлено, що вплив Святого Престолу корениться в нормативному авторитеті, дипломатичній присутності та транснаціональних мережах, водночас обмежений інституційними, операційними та контекстуальними факторами. Дослідження висвітлило стратегічний вплив Ватикану на глобальні процеси, включаючи гуманітарну діяльність, посередництво в конфліктах та підтримку цілей зовнішньої політики України, а також запропонувало конкретні рекомендації щодо оптимізації його дипломатичних, гуманітарних та посередницьких механізмів. Результати цього дослідження не лише сприяють теоретичному та емпіричному розумінню міжнародної політики Святого Престолу, але й забезпечують основу для майбутніх досліджень та практичних стратегій підвищення ефективності ватиканської дипломатії в умовах глобальної невизначеності та перехідного періоду, включаючи переламний період папського спадкоємства у 2025 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гутів Б. І. Становлення та розвиток Держави-міста Ватикан: історико-правове дослідження: дис. д-ра філософії. Львів, 2020.
URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/53806> (дата звернення: 01.11.2025).
2. Данилюк І.В. Святий престол і ватикан: особливості міжнародної правосуб'єктності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: історичні науки*. 2023. Т. 34 (73), № 2. С. 148–154.
URL: https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/23.pdf (дата звернення: 01.11.2025).
3. Емілія Вандич. Папа: міжрелігійний діалог відіграє унікальну роль у побудові миру. *Vatican News*.
URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2025-01/papa-mizrelihijnyj-dialoh-vidihraje-unikalnu-rol-v-pobudovi-myru.html> (дата звернення: 01.11.2025).
4. Європейська правда. Папа Римський заявив про секретну місію в справі миру в Україні, в яку залучений Ватикан. *Європейська правда*.
URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/1/7160756/> (дата звернення: 01.11.2025).
5. Єпископат України: надіємось, що новий Папа стане об'єднавчим голосом Церкви. *Римсько-Католицька Церква в Україні*.
URL: <https://rkc.org.ua/blog/2025/05/08/yepyskopat-ukrayiny-nadiyemos-shhono-vuj-papa-stane-ob'yednavchym-golosom-czerkvy/> (дата звернення: 01.11.2025).
6. Зарембо К. Оксана Пахльовська: В Італії практично немає лідерів громадської думки, які б адекватно розповідали українську story. *ГЛАВКОМ*.
URL: <https://glavcom.ua/interviews/oksana-pahlovska-v-italiji-val-antiukrajinskoji-literaturi-jiji-leymotiv-kijivska-hunta-vchinila-genocid-385760.html> (дата звернення: 01.11.2025).

7.Льон О. І. Міжнародна правосуб'єктність Ватикану. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. казанського : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. одеса, 8–9 лист. 2013 р.)*. 2013. С. 63–67. URL: <http://hdl.handle.net/11300/224> (дата звернення: 01.11.2025).

8.О. Тимотей Т. Коцур. Кардинал Паролін: нунцій – міст між Папою та місцевими Церквами. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/vatican-city/news/2025-06/parolin-pro-rol-apostolskogo-nuntsija.html> (дата звернення: 01.11.2025).

9.О. Тимотей Т. Коцур. Папа підписав свою третю енцикліку. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2020-10/papa-pidpysav-encykliku-fratelli-tutti.html> (дата звернення: 01.11.2025).

10.Ощипок Іван Федорович. Діяльність святого престолу у світовій політиці : дис. д-ра філософії в галузі політології: 052. Київ, 2020. 257 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Oschypok_Ivan/Diialnist_Sviatoho_Prestolu_u_sv_itovii_politytsi.pdf.

11.«Папа для України»: гуманітарна допомога Ватикану Україні в умовах російської агресії – Європейські історичні студії. *Європейські історичні студії – КНУ, Істфак КНУ, Історичний факультет КНУ*. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/16-2020-sukhobokova/> (дата звернення: 01.11.2025).

12.Папа змінює Карітас: соціальне вчення Церкви має пахнути не офісом, а хлібом. *CREDO*. URL: <https://credo.pro/2025/05/382625> (дата звернення: 01.11.2025).

13.Папа Римський допоміг США і Кубі налагодити відносини. *Новини України – останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/world/1023078-papa-rimskiy-dopomig-ssha-i-kubi-nalagoditi-vidnosini.html> (дата звернення: 01.11.2025).

14. Папа Римський закликав до дипломатичного розв'язання війни. *Українська правда*.

URL: https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/26/7443693/?utm_source (дата звернення: 01.11.2025).

15. Папа Франциск про завдання «Карітас». *Католицький оглядач*.

URL: <https://catholicnews.org.ua/papa-francisk-pro-zavdannya-karitas/> (дата звернення: 01.11.2025).

16. Світлана Духович. Андреа Торніеллі: «Fratelli tutti» – енцикліка для всіх братів і сестер. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2020-09/andrea-tornielli-fratelli-tutti-encyklika-dlya-brativ-i-sester.html> (date of access: 01.11.2025).

17. Світлана Духович. Папа до італійської «Caritas»: дивитися на світ очима бідних. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2021-06/papa-do-italijskoji-caritas.html> (дата звернення: 01.11.2025).

18. Слова Папи Франциска про підтримку одностатевих союзів стали сенсацією. *Бабель*. URL: <https://babel.ua/texts/53363-slova-papi-franciska-pro-pidtrimku-odnostatevih-soyuziv-stali-sensaciyeyu-viyavlyayetsya-vatikan-shche-v-2019-roci-vidaliv-jih-z-interv-yu-a-v-noviy-film-voni-potrapili-mayzhe-vipadkovo> (дата звернення: 01.11.2025).

19. “Сьогодні ми намалюємо смерть”: розмова Андрія Бондаря з Войцехом Тохманом. *PEN Ukraine*. URL: <https://pen.org.ua/sohodni-my-namalyuyemo-smert-rozmova-andriya-bondarya-z-vojcekhom-tokhmanom> (дата звернення: 01.11.2025).

20. Тамарянська С.В. Зовнішня політика святого престолу у пост-біполярну добу: трансформаційні зміни та тенденції модернізації. *Регіональні студії*. 2022. С. 113–118. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.28.21> (дата звернення: 01.11.2025).

21. Хто такий нунцій і чим він займається?. *CREDO*. URL: <https://credo.pro/2021/06/293757> (дата звернення: 01.11.2025).

- 22.Юрій Кобзар. Лев XIV - новий Папа Римський: що про нього відомо і чому він обрав таке ім'я. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/world/robert-frensis-prevochim-vidomiy-noviy-papa-rimskiy-2025-13002909.html> (дата звернення: 01.11.2025).
- 23.Aldona Maria Piwko. Pope francis's communication strategies during his middle east pilgrimages: an analysis of interreligious discourse and pontifical diplomacy. *Faculty of business and international relations*. 2025. URL: <https://doi.org/10.3390/rel16070917> (date of access: 01.11.2025).
- 24.Aldona Piwko. Diplomacy of dialogue: pope francis's policy towards islam and the development of interreligious relations in the european union. *Journal for the study of religions and ideologies*. No. 24. P. 60–78. URL: <https://thenewsri.ro/index.php/njsri/article/view/750/142> (date of access: 01.11.2025).
- 25.Antonio Spadaro. *L'atlante di francesco*. Marsilio, 2023. 288 p.
- 26.Assessing the geopolitics of pope francis. *Aspenia Online*. URL: https://aspeniaonline.it/assessing-the-geopolitics-of-pope-francis/?utm_source (date of access: 01.11.2025).
- 27.Babynskyi A. The stance of pope francis in the context of russian aggression against ukraine. *Essays on religious studies*. 2024. No. 12. P. 105–147. URL: <https://doi.org/10.71294/ersj.2022.04> (date of access: 01.11.2025).
- 28.Bartz J. The holy see: an institution like no other. *Claremont-UC undergraduate research conference on the european union*. 2022. Vol. 2022. P. 1–9. URL: <https://doi.org/10.5642/urceu.rsyu8632> (date of access: 01.11.2025).
- 29.Carlo Lottieri. Vatican city as a free society. legal order and political theology. *University of siena and istituto bruno leoni*. P. 1–17. URL: <https://cdn.mises.org/Vatican%20City%20as%20a%20Free%20Society%20-%20Legal%20Order%20and%20Political%20Theology%20.pdf> (date of access: 01.11.2025).

30. Catholic encyclopedia. *Catholic Answers*.

URL: <https://www.catholic.com/encyclopedia> (date of access: 01.11.2025).

31. Chambraud C. Pope Francis ushered in a return to active but divisive Vatican diplomacy. *Le Monde.fr*.

URL: https://www.lemonde.fr/en/obituaries/article/2025/04/21/pope-francis-ushered-in-a-return-to-active-but-divisive-vatican-diplomacy_6740469_15.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

32. Christopher Paller Gerale. Holy See Diplomacy: A Moral Force in a Realist World. *Medium*. URL: <https://medium.com/@christophergerale/holy-see-diplomacy-a-moral-force-in-a-realist-world-a53ce967d29c> (date of access: 01.11.2025).

33. Danyliuk I. V. Historiographic approaches to determining the origins of the legal personality of the holy see in the international arena. *Scientific notes of taurida national V.I. vernadsky university, series historical sciences*. 2021. No. 1. P. 162–168. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/1.27> (date of access: 01.11.2025).

34. Danyliuk I. V. The holy see and the vatican: features of international legal personality. *Scientific notes of taurida national V.I. vernadsky university, series historical sciences*. 2023. No. 2. P. 148–154. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2023/2.23> (date of access: 01.11.2025).

35. Devin Watkins. Pope proposes a diplomacy of hope to members of Diplomatic Corps. *Vatican News*. URL: https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-01/pope-francis-diplomacy-hope-corp-state-of-world-address.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

36. Diplomatic relations of the holy see. *The Permanent Observer Mission of the Holy See to the United Nations*.

URL: https://holyseemission.org/contents/mission/diplomatic-relations-of-the-holy-see.php?utm_source (date of access: 01.11.2025).

37. Faggioli, Massimo. Vatican II : the battle for meaning. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/vaticaniibattlef0000fagg> (date of access: 01.11.2025).

- 38.Faggioli M. Francis, pope: hope: the autobiography. *Theological studies*. 2025. Vol. 86, no. 3. P. 524–525. URL: <https://doi.org/10.1177/00405639251360534m> (date of access: 01.11.2025).
- 39.Francesca Merlo. Holy See calls for an end to the war in Ukraine. *Vatican News*. URL: https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2025-02/gallagher-holy-see-calls-for-an-end-to-the-war-in-ukraine.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).
- 40.Francois Mabile. The aporias of the Holy See's policy in Ukraine Published by Observatoire géopolitique du religieux. URL: https://www.researchgate.net/publication/364225506_The_aporias_of_the_Holy_See's_policy_in_Ukraine_Published_by_Observatoire_geopolitique_du_religieux_-_IRIS_httpswwwiris-franceorgobservatoiresobservatoire-geopolitique-du-religieux1 (date of access: 01.11.2025).
- 41.François Mabile. The vatican and pope francis' legacy: is the path already set?. *IRIS*. URL: https://www.iris-france.org/en/the-vatican-and-pope-francis-legacy-is-the-path-already-set/?utm_source (date of access: 01.11.2025).
- 42.Fratelli tutti – Всі брати. *Єзуїти в Україні - Товариство Ісуса*. URL: <https://jesuits.org.ua/fratelli-tutti-vsi-braty/> (дата звернення: 01.11.2025).
- 43.Government bodies. *Home Page di Vatican State*. URL: <https://www.vaticanstate.va/en/state-and-government/structure-of-the-government/government-bodies.html> (date of access: 01.11.2025).
- 44.Holy Father, moral voice: who is a pope, what are his duties?. *Hindustan Times*. URL: <https://www.hindustantimes.com/world-news/holy-father-moral-voice-who-is-a-pope-what-are-his-duties-101746541996894.html> (date of access: 01.11.2025).
- 45.Internet archive. *Internet Archive: Digital Library of Free & Borrowable Texts, Movies, Music & Wayback Machine*. URL: <https://archive.org/details/cia-collection> (date of access: 01.11.2025).

46. Jenna deJong. What does the pope do? Bishop of Rome doesn't just run the Catholic Church. *Newsweek*. URL: <https://www.newsweek.com/roman-catholic-church-pope-explainer-vatican-city-2034701> (date of access: 01.11.2025).
47. John L. Allen Jr. *The catholic church: what everyone needs to know*. Oxford University Press, 2014. 313 p.
48. Kirby P. Who is Robert Prevost, the new Pope Leo XIV and first American pope?. *BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio*. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c0ln80lzk7ko> (date of access: 01.11.2025).
49. Klapholz G. The church's treaties: how the holy see makes and shapes international law | yale law journal. *Yale Law Journal*. URL: <https://www.yalelawjournal.org/note/the-churchs-treaties> (date of access: 01.11.2025).
50. Kostiuk O. Позиція Ватикану щодо російсько-української війни: аналіз заяв Папи Франциска. *Multiversum. Philosophical almanac*. 2024. Т. 1, № 1. С. 153–175. URL: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2024.1.1.9> (дата звернення: 01.11.2025).
51. Küng, Hans. *The Catholic Church : a short history*. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/catholicchurchsh0000kng> (date of access: 01.11.2025).
52. La geopolitica vaticana nell'ultimo libro di padre antonio spadaro - geopolitica.info. *Geopolitica.info*. URL: https://www.geopolitica.info/geopolitica-vaticano-spadaro/?utm_source (date of access: 01.11.2025).
53. La santa sede. *Vatican*. URL: <https://www.vatican.va/content/vatican/it.html> (date of access: 01.11.2025).
54. Leo XIV is the new Pope - Vatican News. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/cardinal-elected-pope-papal-name.html> (date of access: 01.11.2025).

- 55.Linda Bordoni. Ukraine: Holy See always ready to mediate. *Vatican News*. URL: https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2022-03/cardinal-parolin-holy-see-mediation-offer-war-ukriane-russia.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).
- 56.Mabille F. From hegemony to the “regime of tolerance” in Muslim-Christian relations: the stakes of the Pope’s trip to Bahrain. *The journal of social encounters*. 2025. Vol. 9, no. 1. P. 81–91. URL: <https://doi.org/10.69755/2995-2212.1332> (date of access: 01.11.2025).
- 57.Mares C. Vatican foreign minister meets Ukrainian counterpart in Kyiv. *Catholic News Agency*. URL: https://www.catholicnewsagency.com/news/251304/vatican-foreign-minister-meets-ukrainian-counterpart-in-kyiv?utm_source (date of access: 01.11.2025).
- 58.Massimo Faggioli. Synodality and papal ministry in the Catholic Church. A review essay. *Trinity college dublin*. 2025. URL: <https://doi.org/10.17879/thrv-2025-9024> (date of access: 01.11.2025).
- 59.Mikhalev A. V. Vatican diplomacy in contemporary central asia: a struggle for leadership in the global south?. *Orthodoxia*. 2025. No. 3. P. 24–41. URL: <https://doi.org/10.53822/2712-9276-2025-3-24-41> (date of access: 01.11.2025).
- 60.Nostra Aetate: Декларація про ставлення Церкви до нехристиянських релігій. *Єдина Церква*. URL: <https://ecerkva.com/uk/official/other/1351-nostra-aetate-deklaratsiya-pro-stavlennya-tserkvi-do-nekhristiyanskikh-religij> (дата звернення: 01.11.2025).
- 61.Nostra aetate. *Vatican*. URL: https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_lt.html (date of access: 01.11.2025).
- 62.Paul Vallely. Pope francis - the struggle for the soul of catholicism. URL: https://www.researchgate.net/publication/303407431_Pope_Francis_-_the_Struggle_for_the_Soul_of_Catholicism (date of access: 01.11.2025).

63. Paweł Skibiński: Jan Paweł II i wielka polityka. *Instytut Pamięci Narodowej*. URL: <https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/216527,Pawel-Skibinski-Jan-Pawel-II-i-wielka-polityka.html> (date of access: 01.11.2025).

64. Povilas Mikalauskas. The holy see's policy on the war in Ukraine (2022-23). *Cambridge journal of political affairs*. No. 5(1). P. 6–29. URL: <https://www.cambridgepoliticalaffairs.co.uk/wp-content/uploads/2024/12/MIKALAUSKAS-TheHolySeesPolicyontheWarinUkraine.pdf> (date of access: 01.11.2025).

65. Salvatore Cernuzio. Holy See diplomacy: a field hospital amid a battle. *Vatican News*. URL: https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2024-11/gallagher-lecture-lublin-university-holy-see-diplomacy.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

66. Secretariat of state secretariat of state profile. *Vatican*. URL: https://www.vatican.va/content/romancuria/en/segreteria-di-stato/segreteria-di-stato/profilo.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

67. Sekerák M., Lovaš K. The diplomacy of the holy see and its transformation in the context of relations with the united nations. *The review of faith & international affairs*. 2022. Vol. 20, no. 1. P. 69–81. URL: <https://doi.org/10.1080/15570274.2022.2031071> (date of access: 01.11.2025).

68. Supertino G. 'There is an ambiguity between Pope Francis's diplomacy, in a sense close to Trump's, and the Vatican's, which is more traditional'. *Le Monde.fr*. URL: https://www.lemonde.fr/en/religions/article/2025/03/09/there-is-an-ambiguity-between-pope-francis-s-diplomacy-in-a-sense-close-to-trump-s-and-the-vatican-s-which-is-more-traditional_6738961_63.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

69. Svitlana Dukhovych. Pope francis, holy see dedicated to seeking peace in Ukraine. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/en/vatican->

city/news/2023-02/pope-francis-holy-see-dedicated-to-seeking-peace-in-ukraine.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

70.The holy father - the holy see. *Vatican*. URL: https://www.vatican.va/holy_father/index.htm (date of access: 01.11.2025).

71.The holy see's presence in international organizations. *EWTN Global Catholic Television Network*. URL: <https://www.ewtn.com/catholicism/library/holy-sees-presence-in-international-organizations-2516> (date of access: 01.11.2025).

72.The vatican and pope francis' legacy: is the path already set?. *IRIS*. URL: https://www.iris-france.org/en/the-vatican-and-pope-francis-legacy-is-the-path-already-set/?utm_source (date of access: 01.11.2025).

73.The Vatican State and its particularities within the International Relations. *Tourism Optimizer Platform*. URL: <https://www.tourismoptimizerplatform.com/en/blog/the-vatican-state-and-its-particularities-within-the-international-relations> (date of access: 01.11.2025).

74.Troy J. 'The Pope's own hand outstretched': Holy See diplomacy as a hybrid mode of diplomatic agency. *The british journal of politics and international relations*. 2018. Vol. 20, no. 3. P. 521–539. URL: <https://doi.org/10.1177/1369148118772247> (date of access: 01.11.2025).

75.Troy J. 'The Pope's own hand outstretched': Holy See diplomacy as a hybrid mode of diplomatic agency. *The british journal of politics and international relations*. 2018. Vol. 20, no. 3. P. 521–539. URL: <https://doi.org/10.1177/1369148118772247> (date of access: 01.11.2025).

76.Valerio Palombaro. La a diplomazia della misericordiaa tiene aperta la porta del dialogo. *L'Osservatore Romano*. URL: https://www.osservatoreromano.va/it/news/2023-03/quo-061/la-diplomazia-della-misericordia-tiene-aperta-la-porta-del-dialo.html?utm_source (date of access: 01.11.2025).

77. *Vatican*.

URL: https://www.vatican.va/news_services/press/documentazione/documents/corpo-diplomatico/corpo-diplomatico_internazionali_elenco_en.html (дата звернення: 01.11.2025).

78. Weigel, George. *God's choice: pope benedict XVI and the future of the catholic church*. Harper, 2005. 320 p.

79. What Is the Political Structure of the Vatican?. *TheCollector*. URL: <https://www.thecollector.com/political-structure-vatican-city/> (date of access: 01.11.2025).

80. William Thomas Worster. The human rights obligations of the holy see under the convention on the rights of the child. *Duke journal of comparative & international law*. 2021. No. 31:351. P. 350–423.

URL: <https://uniset.ca/microstates2/31DukeJCompIntlL351.pdf> (date of access: 01.11.2025).

АНОТАЦІЯ

Гаркава М.М. Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені (магістерська робота). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 84 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота магістра присвячена аналізу міжнародної політики Ватикану на сучасній світовій арені. Визначено сутність і специфіку Святого Престолу як унікального суб'єкта міжнародних відносин, розкрито основні принципи, інструменти та механізми його дипломатії. Проаналізовано еволюцію зовнішньополітичної діяльності Ватикану у XXI столітті, зокрема особливості дипломатії різних понтифікатів та її трансформацію під впливом глобальних криз.

Розглянуто практичні напрями міжнародної діяльності Святого Престолу: дипломатичні, гуманітарні та медіаційні ініціативи, а також участь у врегулюванні сучасних конфліктів, включно з позицією щодо російсько-української війни. Визначено ключові виклики та перспективи розвитку міжнародної політики Ватикану, зокрема в контексті зміни Папи у 2025 році.

Ключові слова: Ватикан, Святий Престол, міжнародна політика, релігійна дипломатія, м'яка сила, миротворчість, глобальне врядування, дипломатія Святого Престолу.

ANNOTATION

Harkava M. M. The International Policy of the Vatican in the Contemporary Global Arena (Master's Thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 84 p. (manuscript).

The master's thesis is devoted to an analysis of the international policy of the Vatican in the contemporary global arena. The study identifies the nature and specificity of the Holy See as a unique subject of international relations and outlines the fundamental principles, instruments, and mechanisms of its diplomacy. It examines the evolution of the Vatican's foreign policy in the twenty-first century, with particular attention to the diplomatic approaches of different pontificates and their transformation under the influence of global crises.

The research considers the practical dimensions of the Holy See's international engagement, including diplomatic, humanitarian, and mediation initiatives, as well as its involvement in resolving modern conflicts, particularly its position regarding the Russian–Ukrainian war. Key challenges and prospects for the development of the Vatican's international policy are identified, especially in the context of the papal transition in 2025.

Keywords: Vatican, Holy See, international policy, religious diplomacy, soft power, peacebuilding, global governance, diplomacy of the Holy See.

ВІДГУК

керівника кваліфікаційної роботи магістра
2-го курсу групи УВ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Гаркавої Марії Максимівни
на тему «Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені»

1. Актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Робота є науковим дослідженням, яке присвячено актуальній темі – «Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені». Ватикан функціонує в межах власного правового простору, що дозволяє розглядати його як самостійну одиницю, наділену основними юридичними ознаками державності. Його діяльність на сучасній міжнародній арені зосереджується передусім на миротворчій місії, посередництві у збройних та політичних конфліктах, а також на утвердженні глобальних етичних принципів і захисті прав людини. Ватикан володіє статусом постійного спостерігача при Організації Об'єднаних Націй та підтримує дипломатичні відносини з більшістю держав світу, що надає йому можливість брати участь у процесах врегулювання міжнародних криз і сприяти забезпеченню стабільності. Безперечним пріоритетом зовнішньополітичної діяльності Ватикану залишається сприяння миру та діалогу між народами, які перебувають у стані конфронтації.

2. Позитивні аспекти в роботі стосуються системності та послідовності викладення матеріалу щодо розкриття обраної теми «Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені». За структурою робота послідовно розкриває зміст і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. В роботі розглянуто еволюцію зовнішньополітичної активності Ватикану у XXI столітті, досліджено практичні механізми реалізації міжнародної політики Ватикану: дипломатичні, гуманітарні та медіаційні

інструменти, проаналізовано участь Ватикану у врегулюванні сучасних міжнародних криз та конфліктів, досліджено міжнародну політику Ватикану в системі глобального врядування: пріоритети, напрями та виклики.

Висновки дослідження є обґрунтованими та розкривають поставлену мету і завдання, визначені в роботі. Кваліфікаційна робота є комплексним самостійним дослідженням.

3. Недоліки роботи.

В тексті роботи є окремі граматичні, орфографічні та синтаксичні помилки і неточності, але вони не впливають на якість та повноту дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі.

4. Загальний висновок і оцінка кваліфікаційної роботи, присвоєння кваліфікації.

Загальна оцінка кваліфікаційної роботи Гаркавої Марії Максимівни позитивна, відповідає вимогам, що висувуються до кваліфікаційних робіт на рівні магістра зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» і може бути допущена до захисту на засіданні екзаменаційної комісії, а її авторка, Гаркава Марія Максимівна, гідна присвоєння кваліфікації магістра з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Керівник кваліфікаційної роботи,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних відносин,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
ХНУ імені В. Н. Каразіна

Олена ФАЙЄР

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу магістра
2-го курсу групи УВ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Гаркавої Марії Максимівни
на тему «Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені»

Ватикан має власний правовий простір. Цей простір зумовлює тлумачення Ватикану як відокремленої одиниці з усіма юридичними ознаками державності. Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені зосереджена на миротворчості, посередництві у конфліктах, а також на просуванні глобальної етики та прав людини. Ватикан має статус постійного спостерігача в ООН і дипломатичні відносини з більшістю країн, використовуючи ці канали для участі у врегулюванні криз та підтримки стабільності. Безумовно, пріоритетом міжнародної політики Ватикану є діяльність у напрямку просування миротворчих процесів у світі та примирення воюючих народів.

У роботі визначено мету та завдання, які розкриваються в першому, другому та третьому розділах роботи. У першому розділі роботи – Теоретичні засади дослідження міжнародної політики Ватикану – була окреслена сутність та специфіка міжнародної політики Ватикану як феномена сучасних міжнародних відносин, представлені концептуальні підходи та наукові інтерпретації міжнародної діяльності Святого Престолу, проаналізовані принципи, інструменти та механізми реалізації міжнародної політики Ватикану.

У другому розділі роботи – Аналіз сучасної міжнародної політики Ватикану та особливостей її реалізації на світовій арені – було розглянуто еволюцію зовнішньополітичної активності Ватикану у XXI столітті, досліджено практичні механізми реалізації міжнародної політики Ватикану: дипломатичні, гуманітарні та медіаційні інструменти, проаналізовано участь Ватикану у врегулюванні сучасних міжнародних криз та конфліктів, досліджено міжнародну політику Ватикану в

системі глобального врядування: пріоритети, напрями та виклики.

У третьому розділі роботи – Перспективи розвитку міжнародної політики Ватикану та напрями підвищення її ефективності на сучасній світовій арені – продіагностовано основні проблеми і виклики у реалізації міжнародної політики Ватикану, надані пропозиції щодо оптимізації механізмів міжнародної політики Ватикану щодо вдосконалення дипломатичних, гуманітарних та медіаційних інструментів, розглянуті пріоритетні напрями розвитку міжнародної політики Ватикану в умовах глобальної невизначеності.

Висновки, отримані автором в процесі виконання кваліфікаційної роботи в повній мірі розкривають поставлену мету та завдання. Список використаних джерел є повним і містить національні та іноземні джерела.

Робота є комплексним, самостійним дослідженням. За результатами кваліфікаційної роботи можна зробити висновок, що автор пропрацював вказані джерела, показав достатній рівень підготовки та знань з обраної теми, вміння самостійно аналізувати матеріал, робити висновки та узагальнення. Питання, визначені в роботі, розкрито, але є окремі технічні недоліки, які не впливають на цілісність роботи.

В цілому, кваліфікаційна робота магістра «Міжнародна політика Ватикану на сучасній світовій арені» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор, Гаркава Марія Максимівна, гідна присвоєння кваліфікації магістра з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Рецензент:

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
начальник науково-дослідницького сектору
університету

Гаркава М.М.
Підпис Гаркава М.М.
Засвідчую
Нач.ВК Гаркава М.М.
12. 2025 р.

Арсен ІСАЄВ
Арсен ІСАЄВ